

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การศึกษารวบรวมข้อมูลพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี 15 ชนิดพันธุ์

A Study Compilation of information Paphiopedilum Orchids for 15 species

ภาควิชาพืชสวน

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)

พุทธศักราช 2541

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ใบรับรองปัญหาพิเศษปริญญาตรี

ภาควิชาพืชสวน

ภาควิชาพืชสวน

เรื่อง

การศึกษารวบรวมข้อมูลพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี 15 ชนิดพันธุ์

A Study Compilation of information Paphiopedilum Orchids for 15 species

โดย

นายวราคม ยิ้มน้อย

นางสาวสุพรรณิ กุณเสนา

ได้รับการพิจารณาเห็นชอบโดย

(อาจารย์ศุภกร เหมินทร์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

วันที่ 5 เดือน 11 พ.ศ. 2542

ภาควิชารับรองแล้ว

(ผศ.ดร.สมชาย กล้าหาญ)

หัวหน้าภาควิชาพืชสวน

วันที่ 5 เดือน 11 พ.ศ. 2542

รพ.
ว ๒๑๖ ก
๒๕๓๑
เลขหม.....
เลขทะเบียน..... 33424
วัน, เดือน, ปี..... 5 ส.ค. 2542

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
14 ก.ค. 2542

คำนำ

กล้วยไม้รองเท้านารีได้รับความสนใจในการนำมาปลูกเลี้ยง ปรับปรุงพันธุ์และการขยายพันธุ์ เพื่อการค้าอย่างกว้างขวาง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ บางชนิดไม่ปรากฏในประเทศไทยแล้ว เช่น กล้วยไม้รองเท้านารีคางกบคองแดง, กล้วยไม้รองเท้านารีม่วงสงขลา เป็นต้น การที่ผู้คนนิยมปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารีกันมากขึ้น ก็เพราะรูปทรง สี สัน ความแปลกตาของดอกและใบ

การนำกล้วยไม้รองเท้านารีมาปลูกเลี้ยง โดยเฉพาะกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์แท้ ควรได้มาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หลีกเลี่ยงการลักลอบเก็บมาจากป่า เพื่อให้กล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์แท้ของประเทศไทยยังคงอยู่ต่อไป

สำหรับในประเทศไทย ซึ่งอยู่ในเขตร้อน พบกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์พื้นเมืองเพียงสกุลเดียว คือ สกุล Paphiopedilum เถาที่พบมีไม่ต่ำกว่า 17 ชนิด

ปัจจุบันกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์พื้นเมืองของไทยหลายชนิด ได้รับความสนใจเป็นอันมาก มีการนำมาปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์ เพื่อการค้าอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่ส่งออกกล้วยไม้รองเท้านารีที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ไม่แพ้ไม้ดอกไม้ประดับประเภทอื่นๆ เลย ทั้งในรูปแบบของไม้กระถางและไม้ตัดดอก

ชื่อเรื่อง	การศึกษารวบรวมข้อมูลพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี 15 ชนิดพันธุ์ A Study Compilation of information Paphiopedilum Orchids for 15 species
โดย	นายวราคม ยิ้มน้อย นางสาวสุพรรณิ กุณเสนา
สาขาวิชา	เทคโนโลยีการผลิตพืช
ภาควิชา	พืชสวน
คณะ	เทคโนโลยีการเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ศุภร เหมินทร์

บทคัดย่อ

ในการศึกษารวบรวมพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี จำนวน 15 ชนิดพันธุ์ ที่มีการค้นพบในประเทศไทยหรือมีถิ่นกำเนิด ในประเทศไทย โดยมีการศึกษา ทั้งทางด้านของลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ปีที่มีการค้นพบ ถิ่นกำเนิด และประวัติความเป็นมาของกล้วยไม้รองเท้านารีแต่ละชนิดพันธุ์ ซึ่งใช้วิธีการค้นคว้าข้อมูล และการบันทึกภาพจากสถานที่ต่างๆ และจากในหนังสือและเอกสารที่นำมาอ้างอิงในส่วนต่างๆ โดยมีพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่เรานำมาศึกษา จำนวน 15 ชนิดพันธุ์ ได้แก่

1. รองเท้านารีเหลืองปราจีน *Paphiopedilum concolor* (Batem.) Pfitz.
2. รองเท้านารีขาวสตูล *Paphiopedilum niveum* (Rchb.f.) steim
3. รองเท้านารีเหลืองตรัง *Paphiopedilum godefroyae* (Godefr.) Pfitz.
4. รองเท้านารีฝายหอย *Paphiopedilum bellatulum* (Rchb.f.) Pfitz.
5. รองเท้านารีช่องอ่างทอง *Paphiopedilum niveum* " Ang Thong " Pfitz.
6. รองเท้านารีเหลืองเลย *Paphiopedilum hirsutissimum* (Lindl. Ex HK) steim
7. รองเท้านารีเหลืองกาญจน์ *Paphiopedilum concolor* var. *striatum*
8. รองเท้านารีเหลืองอุดร *Paphiopedilum concolor* var. *hennisianum*.
9. รองเท้านารีเหลืองพังงา *Paphiopedilum godefroyae* var. *leucochilum*.
10. รองเท้านารีม่วงสงขลา *Paphiopedilum barbatum* (Lindl.) Pfitz.
11. รองเท้านารีสุชะกุลใต้ *Paphiopedilum sukhakulii* schoser & senghas.
12. รองเท้านารีคางกบ *Paphiopedilum callosum* (Rchb.f.) steim.
13. รองเท้านารีเหลืองกระบี่ *Paphiopedilum exul* (Ridl.) Rolfer.
14. รองเท้านารีเมืองกาญจน์ *Paphiopedilum parishii* (Rchb.f.) Pfitz.
15. รองเท้านารีอินทนนท์ *Paphiopedilum villosum* (Lindl.) steim.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Title : A Study Compilation of information Paphiopedilum Orchids
for 15 species

By : Mr. Warakom yimnoi
Miss Supanee Koonsen

Major : Plant Production Technology

Department : Horticulture

Faculty : Agriculture Technology

Advisor : Mr. Supom Hemindra

Abstract

A study and compilation of native Paphiopedilum Orchids For 15 species of Thailand. Are study on native botany year discover and chronicle of Paphiopedilum orchids. Method research record photograph form other place and form any books and document to in refer. Paphiopedilum orchids for 15 species are :

1. Paphiopedilum concolor (Batem.) Pfitz.
2. Paphiopedilum niveum (Rchb.f.) steim
3. Paphiopedilum godefroyae (Godefr.) Pfitz.
4. Paphiopedilum bellatulum (Rchb.f.) Pfitz.
5. Paphiopedilum niveum " Ang Thong " Pfitz.
6. Paphiopedilum hirsutissimum (Lindl. Ex HK) steim.
7. Paphiopedilum concolor var. striatum.
8. Paphiopedilum concolor var. hennisianum.
9. Paphiopedilum godefroyae var. leucochilum.
10. Paphiopedilum barbatum (Lindl.) Pfitz.
11. Paphiopedilum sukhakulii schoser & senghas.
12. Paphiopedilum callosum (Rchb.f.) steim.
13. Paphiopedilum exul (Ridl.) Rolfer.
14. Paphiopedilum parishii (Rchb.f.) Pfitz.
15. Paphiopedilum villosum (Lindl.) steim.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สารบัญภาพ	(ก)
วัตถุประสงค์	(ค)
ตรวจเอกสาร	1
อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการ	14
ผลการศึกษา	16
สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา	48
ภาคผนวก	49
เอกสารอ้างอิง	53

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ	(ก)
ภาพ	หน้า
1.ภาพแสดงส่วนประกอบส่วนต่างๆของกล้วยไม้รองเท้านารี	9
2.ภาพแสดงภาพตัดของดอกกล้วยไม้รองเท้านารี (Section of flower paphiopedillum orchids)	10
3.ภาพแสดงภาพด้านหน้าของเส้าเกสรตัวเมียของกล้วยไม้รองเท้านารี (Frontal view of staminode)	10
4.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองปราจีน	18
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองปราจีน	18
5.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีขาวสตูล	21
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีขาวสตูล	21
6.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองตรัง	23
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองตรัง	23
7.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีฝายหอย	25
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีฝายหอย	25
8.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีช่องอ่างทอง	27
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีช่องอ่างทอง	27
9.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองเลย	29
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองเลย	29
10.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองกาญจน์	31
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองกาญจน์	31
ภาพแสดงลักษณะรากของรองเท้านารีเหลืองกาญจน์	31
11.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองอุดร	33
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองอุดร	33
12.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองพังงา	35
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองพังงา	35
13.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีม่วงสงขลา	37
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีม่วงสงขลา	37
14.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีสุชะกุลิไอ	39
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีสุชะกุลิไอ	39

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญญภาพ(ต่อ)	(ข)	หน้า
ภาพ		
15.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีคางกบ		41
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีคางกบ		41
ภาพแสดงลักษณะรากของรองเท้านารีคางกบ		41
16.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองกระบี่		43
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองกระบี่		43
17.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเมืองกาญจน์		45
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเมืองกาญจน์		45
18.ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีอินทนนท์		48
ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีอินทนนท์		48

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยม

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ และพี่ๆ ที่ให้การช่วยเหลือและสนับสนุน ในด้านต่างๆ ตลอดมา และขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ศุภร เหมินทร์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำและช่วยแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติ ที่ช่วยแนะนำ และคิดว่าเอกสารมาประกอบในการจัดทำปัญหาพิเศษเรื่องกล้วยไม้รองเท้านารี

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ คุณชัยณรงค์ สหัฐสานนท์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือเกี่ยวกับ สถานที่ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และภาพประกอบ ในการทำปัญหาพิเศษในครั้งนี้

นายวราคม ยิ้มน้อย

นางสาวสุพรรณิ กุณเสณ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัตถุประสงค์และผลที่คาดว่าจะได้รับ

(ค)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลของพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของกล้วยไม้รองเท้านารีชนิดต่างๆ
3. เพื่อศึกษาการจำแนกพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี
4. เพื่อเป็นแหล่งของข้อมูลเบื้องต้นสำหรับใช้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถรวบรวมข้อมูลพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีในประเทศไทยได้ 15 ชนิดพันธุ์
2. สามารถจำแนกพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีจากการศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของกล้วยไม้รองเท้านารีในแต่ละพันธุ์
3. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า จะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาในครั้งต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตรวจเอกสาร

กล้วยไม้รองเท้านารี

ชื่อไทย : รองเท้านารี
 ชื่อสามัญ : Lady's Slipper
 ชื่อสกุล : Paphiopedilum
 ชื่อตระกูล : Orchidacea

กล้วยไม้รองเท้านารีสกุล Paphiopedilum จัดเป็นพันธุ์ไม้ที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตร้อน โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (รวมทั้งไทย) อินเดีย อินโดนีเซีย ภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ฟิลิปปินส์ และหมู่เกาะโซโลมอน แต่คนในพื้นที่ไม่นิยมนำมาปลูกเลี้ยงกัน ปล่อยให้ตามธรรมชาติและบางชนชาติ ยังมีความเชื่อว่าชื่อของกล้วยไม้รองเท้านารี เป็นชื่อที่ไม่เป็นมงคล จนกระทั่งในปี พ.ศ.2359 กล้วยไม้รองเท้านารีชนิดแรกก็ถูกค้นพบโดย ดร.นาธานิล วอลลิช ชาวอังกฤษ ที่เมืองซีลเล็ด (ปัจจุบันอยู่ในประเทศบังกลาเทศ) และได้นำไปทดลองปลูกเลี้ยงในประเทศอังกฤษจนให้ดอกครั้งแรกในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2362 และได้มีการบันทึกลงใน Curtis's Botanical Magazine โดยตั้งชื่อว่า Cypripedium venustum ซึ่งมีการเปลี่ยนชื่อเป็น Paphiopedilum venustum ในภายหลังต่อ

จากนั้น ดร.วิลลิช ได้ค้นพบกล้วยไม้รองเท้านารีชนิดที่ 2 คือ Paphiopedilum insigne (เดิมเรียกว่า Cypripedium insigne) ที่เมืองเดียวกัน และนำมาปลูกเลี้ยงจนจนสามารถได้ดอกที่สวนพฤกษศาสตร์เมืองลิเวอร์พูล ต่อมานายวิลเลียม กริฟฟิธ ได้พบกล้วยไม้รองเท้านารีชนิดนี้อีกที่ยอดเขาทาสีในเมืองนั้น และนายจอห์น ลินด์เลย์ ได้นำไปบันทึกลงใน Collectanea Botanica ในปี พ.ศ.2364 หลังจากนั้น 2 ปี จึงพบกล้วยไม้รองเท้านารีชนิดที่ 3 คือ Paphiopedilum javanicum (เดิมเรียกว่า Cypripedium javanicum) และอีก 13 ปีต่อมา จึงพบ Paphiopedilum purpuratum (Cypripedium purpuratum) เป็นชนิดที่ 4

จนถึงปี พ.ศ.2403 กล้วยไม้รองเท้านารีสกุล Paphiopedilum ถูกพบแล้วรวม 17 ชนิด ต่อมาในปี พ.ศ. 2412 นายจอห์น โดมินีย์ ได้ผสมกล้วยไม้รองเท้านารีสำเร็จเป็นครั้งแรก โดยได้รับคำแนะนำจากนายแพทย์แฮร์ริส ด้วยการนำ Paphiopedilum villosum (เป็นชนิดเดียวกับพันธุ์แท้ของไทยคือ รองเท้านารีอินทนนท์) ที่พบในพม่าเมื่อปี พ.ศ.2396 มาผสมกับ Paphiopedilum barbatum (เป็นชนิดเดียวกับพันธุ์แท้ของไทยคือ รองเท้านารีม่วงสงขลา หรือรองเท้านารีคางกบไต) ที่พบในประเทศมาเลเซียเมื่อปี พ.ศ.2381 จึงได้กล้วยไม้รองเท้านารีลูกผสมเป็นต้นแรก และตั้งชื่อว่า Paphiopedilum harrisianum เพื่อเป็นเกียรติแก่นายแพทย์แฮร์ริส หลังจากนั้นจึงมีผู้นิยมปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารีกันอย่างแพร่หลาย มีการผสมพันธุ์และได้กล้วยไม้รองเท้านารีเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลูกผสมกันมากขึ้น รวมทั้งยังมีการค้นพบกล้วยไม้รองเท้านารีสกุล Paphiopedilum พันธุ์แท้ชนิดใหม่ๆเพิ่มขึ้นด้วย

ขณะเดียวกันนักพฤกษศาสตร์ได้พบว่ากล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์แท้หลายต้นที่จำแนกให้อยู่ในสกุล Cypripedium นั้นมีลักษณะของดอกและใบแตกต่างกันมาก ระหว่างต้นที่พบในเขตร้อนและเขตนหนาว จนทำให้เกิดความสับสนขึ้น ในการจำแนกสกุลและชนิด ดังนั้นในปี พ.ศ.2429 นายเออร์เนสต์ ฟิทเซอร์ (E.H.Pfitzer) นักพฤกษศาสตร์ชาวเยอรมัน จึงได้จัดจำแนกใหม่ ให้กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบในเขตร้อนให้อยู่ในสกุล Paphiopedilum และต้นที่อยู่ในเขตนหนาวให้อยู่ในสกุล Cypripedium (พิจารณาเฉพาะสกุล Paphiopedilum และสกุล Cypripedium เท่านั้น)

จากหลักฐานที่ปรากฏนั้น อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี มีจุดเริ่มต้นจากชาวตะวันตกมากกว่าชนชาติที่อยู่ในถิ่นกำเนิดของมัน โดยนำต้นที่เป็นพันธุ์แท้มาคัดเลือกลักษณะที่ดีของดอก ทั้งสี รูปร่าง ขนาด ความหนาของกลีบดอก และความคงทนของดอก จนได้กล้วยไม้รองเท้านารีลูกผสมที่มีคุณภาพออกมามากมาย

ส่วนในประเทศไทยนั้นแต่เดิมยังไม่มีใครให้ความสำคัญกับกล้วยไม้มากนัก จนถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์จึงมีผู้เริ่มปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ขึ้น โดยนายเฮนรี อาลาบาสเตอร์ (ต้นตระกูล “เศวตศิลา”) ได้นำกล้วยไม้หลากหลายชนิดจากต่างประเทศ นำมาปลูกเลี้ยงเป็นคนแรกในประเทศไทย ได้มีการศึกษา และมีการปลูกเลี้ยงจนชำนาญ แล้วจึงเผยแพร่ไปสู่เจ้านายในราชสำนักและกลุ่มข้าราชการบริพาร แต่เป็นเพียงกล้วยไม้ที่ปลูกอยู่ในกระถางแขวน จำพวกกรากอากาศและรากกิ่งอากาศ เช่น หวาย แวนด้า คัทรียา เป็นต้น และถือกันว่า กล้วยไม้เป็นต้นไม้สำหรับชนชั้นสูง ความนิยมในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้จึงอยู่ในวงแคบๆ และมีจุดประสงค์เพียงนำมาอวดกัน เพื่อแสดงถึงความสามารถในการปลูกเลี้ยงต้นไม้ต่างถิ่นเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนาพันธุ์หรือสนใจที่จะศึกษากล้วยไม้ไทย ที่มีความสวยงามและมีอยู่อย่างมากมายด้วย

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช ความนิยมในกล้วยไม้เพิ่มมากขึ้น มีการนำดอกกล้วยไม้มาประดับในงานพระราชพิธีต่างๆกันมาก จนทำให้ความนิยมในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ได้แพร่หลายสู่ประชาชนโดยทั่วไป แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าได้มีการริเริ่ม ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารีขึ้นแล้วหรือยัง และการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ รองเท้านารีอย่างจริงจังในประเทศไทยว่าเริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใด

จนกระทั่งในช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมา คนไทยให้ความสนใจกับกล้วยไม้รองเท้านารีกันมากขึ้น โดยเริ่มต้นจากการที่นำพันธุ์แท้มาปลูกเลี้ยง มีการทดลองดัดแปลงสภาพปลูกให้เหมาะสม รวมทั้งวิธีการขยายพันธุ์ เริ่มมีการผสมพันธุ์ และปรับปรุงพันธุ์กันมากขึ้น จนสามารถผลิตกล้วยไม้

รองเท้านารีลูกผสมพันธุ์ใหม่ที่มีคุณภาพที่ไม่แพ้พันธุ์ลูกผสมจากต่างประเทศเช่นกัน (อุไร,2541) กล้วยไม้รองเท้านารี มีชื่อเรียกอื่นๆ อีกหลากหลาย เช่น รองเท้านาง, รองเท้าแตงนารี,หรือ บุนงา กะสุต (ในภาษามาลาเลย์เซีย) อันหมายถึงรองเท้าของสตรี เหตุที่ได้ชื่อนี้เนื่องจาก กลีบดอกที่เรียกว่า “ กระเป่า “ มีรูปร่างคล้ายกับรองเท้าของสตรี หรือคล้ายกับรองเท้าไม้ขอชาวเนเธอร์แลนด์มาก กล้วยไม้ชนิดนี้มีรูปร่างและสีสันของกระเป่าผิดแปลกออกไป แตกต่างกันไปตามชนิดของพันธุ์ ซึ่งเป็นจุดสะดุดตา (ไซยา – ลาวัลย์,2534)

ในอดีตเราเคยเรียกกล้วยไม้ชนิดนี้สกุลอย่างรวมๆ ว่า *Cypripedium* แต่เนื่องจากชื่อดังกล่าว มีความหมายรวมเอาชนิดของกล้วยไม้สกุลหนึ่งเข้าไว้ด้วย ซึ่งมีพื้นฐานทางธรรมชาติกระจายอยู่ในแถบอบอุ่น เช่น ยุโรปและตอนเหนือของอเมริกาเข้าไว้ด้วย ในที่สุดก็เลยมีการแยกเอาชนิด ซึ่งมีแหล่งกำเนิดทางธรรมชาติ อยู่ในเอเชียออกมาไว้ต่างหาก และในชื่อสกุลใหม่ว่า *Paphiopedilum*

ปกติสภาพทางธรรมชาติที่พบกล้วยไม้สกุลนี้ พบอยู่บนพื้นดินและพื้นหิน ซึ่งมีใบไม้และมอสปกคลุม เป็นชั้นหนาพอสมควร เนื่องจากระบบรากต้องการสภาพพื้นที่ ซึ่งมีคุณสมบัติค่อนข้างโปร่ง โดยมีอินทรีย์วัตถุเป็นหลักสำคัญ และไม่ชอบสภาพแฉะและสภาพพื้นที่ที่มีน้ำขัง และจะพบเพียงไม่กี่ชนิดที่พบขึ้นตามกิ่งไม้ (epiphyte) ซึ่งจำพวกหลังนี้ จะพบในสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขา มีพื้นที่สูงเหนือจากระดับน้ำทะเลค่อนข้างมาก จึงยากที่จะนำมาปลูกในพื้นที่ราบต่ำ ซึ่งมีอากาศร้อน เนื่องจากบรรยากาศในแหล่งกำเนิด โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางคืน มีสภาพค่อนข้างหนาวเย็นจัด

ในภูมิภาคเอเชียซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของกล้วยไม้รองเท้านารี โดยมีการค้นพบแล้วไม่น้อยกว่า 55 ชนิดกระจายพันธุ์อยู่ตามธรรมชาติ นับตั้งแต่เทือกเขานิมาลัยลงมาสู่ทางตอนล่าง เช่น ตั้งแต่ประเทศจีนทางตอนใต้ อินเดีย พม่า ไทย เขตอินโดจีน มาเลเซีย อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ และสำหรับในประเทศไทยได้มีการค้นพบแล้วไม่น้อยกว่า 17 ชนิด

หากศึกษาลักษณะโดยทั่วไปดอกของพืชในวงศ์กล้วยไม้ จะพบลักษณะที่สำคัญคือ มีกลีบนอก (sepal) 3 กลีบ และกลีบใน (petal) อีก 3 กลีบ ขณะที่ดอกยังตูมอยู่ กลีบนอกจะหุ้มอยู่ข้างนอก โดยสภาพทั่วไปของดอกกล้วยไม้ จะมีลักษณะด้านทั้ง 2 ด้านเหมือนกัน จึงทำให้รู้สึกว่ามีด้านบนกับด้านล่าง ดังนั้นเมื่อดอกบานเต็มที่ จะพบว่ามีกลีบนอกกลีบหนึ่งมีปลายชี้ขึ้นด้านบนและมีลักษณะอิสระ อาจเหมือนหรือไม่เหมือนอีก 2 กลีบก็ได้ และส่วนอีก 2 กลีบชี้ออกทางด้านข้างๆ ละกลีบ อาจเฉียงลงด้านล่าง เียงขึ้นด้านบนหรือที่ปลายออกสู่ด้านหน้า โดยทั้ง 2 กลีบนี้ มีลักษณะเหมือนกันเป็นคู่ ส่วนชุดกลีบในซึ่งมีฐานกลีบสลับกันกับชุดกลีบนอกจะมีคู่หนึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหมือนกันและซี่ออก 2 ข้างไม่ว่าจะทำมุมในระดับใดกับพื้นฐานของดอกก็ตาม และส่วนอีกกลีบหนึ่งจะมีลักษณะเป็นอิสระและชี้ลงด้านล่างหรือยื่นออกมาด้านหน้าด้วย โดยทั่วๆ ไปแล้ว ทั้งลักษณะกลีบและสีของกลีบนี้ผิดแปลกไปจากกลีบอื่นๆ แทนจะสิ้นเชิง เราจึงเรียกชื่อใหม่ว่า กระเปาะหรือปาก (labellum หรือ lip)

กล้วยไม้รองเท้านารี มีลักษณะของรายละเอียดของดอกผิดแปลกออกไป จากดอกกล้วยไม้ทั่วๆ ไป ที่ได้กล่าวมาแล้วอย่างรวมๆ โดยที่สามารถสังเกตได้จากกลีบนอกและกลีบใน 2 ประการคือ กลีบนอกคู่ล่างมีลักษณะเป็นแผ่นติดกันเป็นเกลียว (Synsepallum) ปลายกลีบชี้ลงคู่ด้านล่างมีลักษณะค่อนข้างเล็ก ถ้ามองจากด้านหน้าอาจไม่สามารถมองเห็นได้ เนื่องจากส่วนของปากบังไว้ หรืออาจจะเห็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อันเนื่องมาจากวิวัฒนาการจากธรรมชาติที่มีผลทำให้กลีบนอกคู่ล่างมีลักษณะแผ่นติดกัน หากถ้ามองอย่างผิวเผินจะรู้สึกว่าเป็นเพียงกลีบเดียว

อีกประการหนึ่งคือ กลีบในที่เราเรียกกันว่าปากมีลักษณะคล้ายกับหัวของรองเท้า ซึ่งลักษณะนี้เองที่เป็นจุดเด่น ที่ทำให้เราเรียกว่า “รองเท้านารี” ในภาษาอังกฤษมีภาษาที่เป็นทางการทางพฤกษศาสตร์ เรียกส่วนนี้ของดอกกล้วยไม้ว่า Labellum และคำสามัญเรียกกันว่า Lip แต่ในกรณีของกล้วยไม้รองเท้านารี มีคำสามัญอีกคำหนึ่งนิยมเรียกกันว่า Pouch เนื่องจากมีลักษณะคล้ายถุง

ในอีกส่วนหนึ่งของดอก ซึ่งเป็นส่วนของอวัยวะเพศ มีหน้าที่สืบพันธุ์ หลักการพื้นฐานของดอกกล้วยไม้ทั่วๆ ไป จะมีเพศผู้และเพศเมียในดอกเดียวกัน ในกระแสนของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติช่วยในการผสมเกสรอาจเป็นพวกแมลงหรือกระแสน้ำอื่นๆ

อวัยวะเพศของกล้วยไม้รองเท้านารี มีลักษณะแตกต่างออกไปจากกล้วยไม้อื่นๆ คือ แทนที่เกสรตัวผู้จะจับตัวกันเป็นก้อนค่อนข้างแข็งแฝงอยู่ในแอ่งตรงปลายเส้าเกสร และมีฝาดครอบปิดไว้ปรากฏว่า รวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีรูปร่างลักษณะคล้ายเนย มีเยื่อบางๆ หุ้มไว้และมีสีเหลืองอ่อนๆ เห็นได้ทั้ง 2 ข้างของเส้าเกสรข้างละเม็ดขนาดเท่าหัวเข็มหมุดหรือเล็กกว่าเล็กน้อย

เส้าเกสรในช่วงกลางๆ แยกออกไปเป็น 2 ปลาย ปลายหนึ่งยื่นสู่ด้านล่าง อีกปลายหนึ่งยื่นออกมาสู่ด้านหน้า ทั้ง 2 ปลายมีลักษณะแบนคล้ายโล่เป็นแผ่นติดอยู่ตรงปลาย ที่ยื่นสู่ด้านหน้าเพื่อป้องกันปลายของเส้าเกสรตัวผู้ไม่ให้ถูกกระทบกระเทือนและเป็นอันตรายได้ง่าย โล่ชิ้นนี้เองที่เป็นส่วนหนึ่งที่มีผู้สนใจที่จะพยายามนำเอาลักษณะแต่ละชนิดมาใช้ในการประกอบการศึกษาความแตกต่าง เพื่อนำเอาความรู้ไปใช้ประโยชน์ในด้านการกำหนดความแตกต่างระหว่างชนิด และอีกส่วนหนึ่งก็มีลักษณะเป็นโล่เช่นกัน แต่ปิดอยู่ที่ปลายของเส้าเกสร ปลายซึ่งชี้ลงด้านล่าง มีลักษณะคว่ำหน้า พื้นผิวด้านล่างคือ ยอดของเกสรตัวเมีย

ถ้ามองลักษณะรวมๆ จะพบว่า หากมีฝนตก น้ำไหลลงไปในส่วนที่มีลักษณะคล้ายหัวรองเท้า เมื่อน้ำลงไปซังมาก ขึ้นจนและดับน้ำสูงขึ้นมาถึงกลุ่มเกสรตัวผู้ที่อยู่ทั้ง 2 ด้านของเส้าเกสร จะละลายเกสรตัวผู้ลงไปกระจายอยู่ในน้ำและมีโอกาสที่จะสัมผัสกับโลซินที่คว่ำหน้าอยู่ด้านล่างเกิดการผสมตามธรรมชาติ เราจึงพบว่ากล้วยไม้รองเท้านารีมีการผสมเกสร และติดฝักในธรรมชาติได้ไม่ยากนัก

จากระบบของขึ้นส่วนต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบรวมของกล้วยไม้รองเท้านารีที่ได้กล่าวมาแล้ว คงเห็นได้ว่า หากมนุษย์มีการช่วยผสมเกสรคงทำได้ไม่ยากนัก เพียงใช้ไม้จิ้มฟันซึ่งปลายด้านหนึ่งค่อนข้างแบน เชี่ยเอาเกสรตัวผู้ซึ่งมี 2 กลุ่ม ติดอยู่ 2 ด้านของเส้าเกสรออกมารวมไว้ในพื้นที่ที่สะอาด แยกส่วนที่เป็นเยื่อบางๆ ที่หุ้มอยู่ออก และนำเกสรไปทาลงบนด้านใต้ ของขึ้นส่วนที่มีลักษณะคล้ายโลซินที่คว่ำหน้าลงทางด้านล่าง หากผสมข้ามต้นหรือข้ามชนิด ก็เชี่ยเกสรตัวผู้ของต้นที่เราจะทำเป็นแม่พันธุ์ออกเสีย เพื่อป้องกันการผสมตัวเอง แล้วนำเกสรต้นที่จะใช้เป็นพ่อพันธุ์มาป้ายลงบนพื้นผิว

กล้วยไม้รองเท้านารีเป็นกล้วยไม้ชนิดที่ไม่มีลำต้น และส่วนที่เราเห็นและคิดว่าเป็นลำต้นที่แท้จริงคือ ส่วนของเหง้า หรือ ไรโซม และจะเกิดการแตกหน่อจากส่วนของเหง้าหรือไรโซมนี้เอง

การจำแนกกล้วยไม้รองเท้านารีที่พบในธรรมชาติ และพบที่มีการปลูกเลี้ยงกันอยู่ในประเทศไทย ไว้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีที่มีรูปร่างลักษณะดอก หากมองจากด้านหน้า จะมีลักษณะกลม กลีบเว้า และใบมีลายสวยงาม รองเท้านารีในกลุ่มนี้ที่พบขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ อาศัยอยู่ในแถบภูเขาหินปูน เช่น รองเท้านารีผาหอย (*Paphiopedilum bellatulum*), รองเท้านารีเหลืองปราจีน (*Paphiopedilum concolor*), รองเท้านารีเหลืองตรัง (*Paphiopedilum godefroyae*), รองเท้านารีขาวสตูล (*Paphiopedilum niveum*), รองเท้านารีช่องอ่างทอง (*Paphiopedilum niveum* "Ang Thong")

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้าที่มีกลีบดอกแคบและบิดเป็นเกลียว ซึ่งได้แก่ รองเท้านารีเมืองกาญจน์ (*Paphiopedilum parishii*) ใบจะไม่มีลาย พบตามแหล่งที่มีภูเขาสูง

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีที่มีใบที่ไม่มีลาย มีกลีบดอกหนา ผิวกลีบดอกเป็นมันคล้ายเทียนขี้ผึ้ง ดอกมีสีเขียวยอมเหลืองหรือเหลืองสีน้ำตาลปนเหลือง เช่น รองเท้านารีอินทนนท์ (*Paphiopedilum villosum*), รองเท้านารีเหลืองกระบี่ (*Paphiopedilum exul*)

กลุ่มที่ 4 ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีที่มีใบมีลาย ผิวของกลีบดอกมีไฟสีดำหรือสีน้ำตาล และมีขนที่ไฟ เช่น รองเท้านารีคางกบ (*Paphiopedilum callosum*), รองเท้านารีคางกบใต้

(*Paphiopedilum barbatum*), รองเท้านารีสุโขทัย (*Paphiopedilum sukhakulii*), ส่วนมากพบในแถบภูเขา ในพื้นที่สูง เช่น ทางภาคเหนือ

การขยายพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีมีอยู่ 2 วิธีที่นิยมปฏิบัติกันก็คือ วิธีแรก คือ วิธีการแยกหน่อ โดยแยกหน่อที่เกิดจากต้นแม่แยกนำออกมาชำ และวิธีที่ 2 คือ การผสมเกสรของดอกกล้วยไม้ แล้วนำไปเพาะและขยายพันธุ์ต่อไป (ระพี,2540)

การสร้างโรงเรือน

มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังนี้

- 1.ควรเลือกพื้นที่ให้อยู่ในแนวทิศตะวันออก – ตะวันตก ขนาดพื้นที่ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ปลูก อาจเป็นพื้นที่เล็กๆ ช้างบ้านที่มีแสงแดดส่องถึงหรือมีเงาร่มไม้บ้าง
- 2.ตั้งเสาและทำหลังคาโรงเรือน 2 ชั้น ให้สูงจากพื้นดิน 3 - 4 เมตร ชั้นบนสุดเป็นหลังคาพรางแสง โดยทำเป็นหลังคาระแนงในแนวทิศเหนือใต้หรือใช้ซาแรน (Saran) กรองแสง 60 – 70 % ส่วนล่างเป็นหลังคาพลาสติกกันฝน ควรทำเป็นแนวลาดหน้าจั่ว เพื่อให้น้ำฝนไหลลงได้ หากเป็นโรงเรือนชั่วคราวอาจมุงด้วยกระเบื้องใส หรือใช้พลาสติกใส แต่มีอายุการใช้งานสั้นเพียง 1 – 2 ปี เท่านั้น ผนังหลังคาพลาสติกต้องสูงกว่าระดับที่ปลูกกล้วยไม้ไม่น้อยกว่า 2 เมตร เพื่อป้องกันการสะสมความร้อนใต้หลังคาพลาสติก
- 3.รอบโรงเรือนซึ่งด้วยซาแรนทับหรือก่อเป็นกำแพงให้สูงจากพื้น 60 – 70 เซนติเมตร กันลม เพื่อเก็บความชื้น ส่วนบนซึ่งด้วยซาแรนโปร่ง เพื่อป้องกันแรงลม แต่ต้องถ่ายเทอากาศได้ดี
- 4.พื้นโรงเรือนต้องสะอาดและปราศจากวัชพืช อาจปูด้วยทรายหยาบหนา 10 เซนติเมตร เกลี่ยให้แน่นเสมอกัน แบ่งพื้นที่ทำชั้นวางกระถางกับแนวทางเดินสลับกันไปตามแนวยาวของโรงเรือน โดยให้ทางเดินกว้างราว 1 เมตร
- 5.ชั้นวางกระถางกล้วยไม้ อาจใช้ไม้หรือเหล็กฉากประกอบเป็นชั้น 3 – 4 ระดับ ลดหลั่นกันเป็นขั้นบันได แต่ละชั้นทำเป็นพื้นสำหรับวางกระถาง หรือแบ่งเป็นช่องในแนวยาว ให้มีระยะห่างน้อยกว่าเส้นผ่าศูนย์กลางกระถางเล็กน้อย สำหรับวางกระถางลงในช่องได้ หรือทำเป็นโต๊ะโดยก่ออิฐถือปูน และเสาคอนกรีตขนาดเล็ก ให้สูงจากพื้นดิน 60 – 90 เซนติเมตร เทปูนเป็นพื้นโต๊ะ แล้วก่อเป็นบล็อกสี่เหลี่ยมกันขอบด้วยอิฐมอญสูง 2 ก้อน ปูพื้นด้วยทรายหยาบหนา 5 เซนติเมตร การก่อโต๊ะนี้จะช่วยรักษาความชื้นได้ดีกว่าการทำชั้นวางกระถาง แต่ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

6. สำหรับผู้ที่ปลูกแปลงเมื่อแบ่งพื้นที่ปลูกแล้ว เกือบพื้นที่ให้เรียบ ฟูพื้นด้วยทรายหยาบ ให้แน่น เทปูนบางๆ ให้เรียบเสมอกัน แล้วก่อสร้างแปลงโดยใช้อิฐบล็อกให้แปลงกว้าง 70 – 80 เซนติเมตร ควรทำระบายน้ำเป็นระยะ ส่วนความยาวขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ปลูกเลี้ยง

7. การทำราวแขวนสำหรับรองเท่านั้น ให้ใช้ไม้ระแนงหรือเหล็กพาดเป็นราวให้สูงจากพื้น 2 – 2.5 เมตร ระยะห่างพอที่ต้นจะเติบโตและสะดวกในการดูแล ไม่ควรทำราวใกล้หลังคา太多 เพราะทำให้กล้วยไม้ไม่ได้รับแสงมากไป และไม่สะดวกกับการปลูกเลี้ยง

8. ใยมะพร้าวให้ทั่วพื้นและบนโต๊ะ ทิ้งไว้สักครึ่งวันให้ชุ่ม เพื่อฆ่าเชื้อโรค

นอกจากการปลูกในโรงเรือนดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันมีผู้ปลูกเลี้ยงหลายท่านนิยมสร้างโรงเรือนให้มีระบบปิดคล้ายกับเรือนกระจกที่ปิดด้วยพลาสติกหนาใสที่ทำจากโพลีเอทิลีน (Polyethylene) โดยรอบ ภายในติดตั้งเครื่องทำความเย็น เครื่องให้ความชื้น ท่อหัวฉีดระบบพ่นฝอย (Sprinkler) ที่มีกลไกควบคุมอัตโนมัติ และพัดลมระบายอากาศไว้ ส่วนบนหลังคามีตาข่ายช่วยพรางแสงเหนือหลังคาพลาสติก อาจติดตั้งท่อน้ำสำหรับปล่อยน้ำบนหลังคา เพื่อลดอุณหภูมิภายในโรงเรือน ซึ่งการปลูกกล้วยไม้รองเท่านั้นในสภาพเช่นนี้สามารถควบคุม ความชื้น อุณหภูมิ และปริมาณแสงแดด และการถ่ายเทอากาศได้ดี การแพร่ระบาดของโรคและแมลงมีน้อย กล้วยไม้จึงเจริญเติบโตได้ดีกว่าโรงเรือนในสภาพที่เปิดมาก แต่ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างสูง

สำหรับผู้สนใจปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท่านั้นจำนวนน้อยๆ เป็นงานอดิเรก อาจใช้โรงเรือนกล้วยไม้ทั่วไปซึ่งไม่มีหลังคากันฝนก็ได้เช่นกัน

เครื่องปลูกสำหรับกล้วยไม้รองเท่านั้น

มีหลายสูตรซึ่งมีส่วนผสมและอัตราส่วนที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนสูงสุดที่กล้วยไม้รองเท่านั้นได้รับ อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เครื่องปลูกสำหรับปลูกกล้วยไม้ ซึ่งต้องการธาตุอาหารน้อย อาจใช้ส่วนผสมดังนี้

สูตร1 ประกอบด้วย ขี้เถ้าแกลบ ทรายหยาบ และฟองหักเป็นชิ้นเล็กๆ อัตราส่วน 1:1:2

เครื่องปลูกนี้คุมความชื้นปานกลาง

สูตร2 ประกอบด้วย ขี้เถ้าแกลบ กาบมะพร้าวสับขนาดเล็ก และฟองหักเป็นชิ้นเล็กๆ

อัตราส่วน 1:1:1 เครื่องปลูกนี้คุมความชื้นมาก

สูตร3 สแฟกนัมมอสเพียงอย่างเดียว

2. เครื่องปลูกสำหรับกล้วยไม้ต้นใหญ่ ซึ่งต้องการธาตุอาหารปานกลาง อาจใช้ส่วนผสมดังนี้

สูตร1 ประกอบด้วย อิฐบดทุบ หินเกล็ด และเปลือกถั่วลิสงหัก อัตราส่วน 1:1:1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สูตร2 ประกอบด้วย อิฐมอญทูป ดินชุยไม้ และโฟมหักเป็นชิ้นเล็กๆ อัตราส่วน 1:1:1

สูตร3 ประกอบด้วย อิฐมอญทูป ไม้หัก และหินเกล็ด อัตราส่วน 1:1:1

สูตร4 ประกอบด้วย อิฐมอญทูป ถ่าน และหินเกล็ด อัตราส่วน 1:1:1

การเลือกใช้เครื่องปลูกไม่มีข้อจำกัดในการใช้เสมอไป ขึ้นอยู่กับความสะดวกในการเลือกใช้และความชำนาญของแต่ละคน ผู้ปลูกเลี้ยงบางท่านอาจนำเครื่องปลูกสำหรับกล้วยไม้ต้นใหญ่มาใช้ปลูกกล้วยไม้ก็ได้ โดยใช้วัสดุที่มีขนาดเล็กประมาณ 0.5 เซนติเมตร จะช่วยรักษาความชื้นได้ดีเนื่องจากกล้วยไม้รองเท้านารีมีการเจริญเติบโตหลายแบบ ทั้งพืชที่เจริญบนดิน พืชกึ่งดินและพืชอิงอาศัย ดังนั้นควรคำนึงถึงเครื่องปลูกที่ใช้ ถ้าเป็นพืชบนดินหรือพืชกึ่งดิน ควรใช้เครื่องปลูกที่เก็บความชื้นมีอินทรีย์วัตถุมาก ส่วนรองเท้านารีที่เป็นพืชอิงอาศัย ควรเลือกเครื่องปลูกหรือภาชนะที่ปลูก น้ำไหลผ่านได้สะดวก แต่เก็บความชื้นได้ดี ถ้าเป็นพวกที่พบในบริเวณซอกผาหินหรือบริเวณหน้าผาสูง อาจเลือกเครื่องปลูกที่มีส่วนผสมของหินเกล็ดหรืออิฐมอญทูป ปนกับไม้ผุ

การนำกล้วยไม้รองเท้านารีมาใช้ในงานตกแต่ง

เราสามารถนำต้นกล้วยไม้มาประดับในบ้านแทนแจกันดอกไม้ได้ ต้นกล้วยไม้ที่กำลังออกดอก สามารถวางประดับไว้ในบ้านนานเกิน 2 สัปดาห์ ถ้าเป็นการวางไว้ชั่วคราว จะวางให้มุมใดในบ้านก็ได้ แต่ถ้าวางไว้เกิน 1 เดือน ควรเลือกจุดที่มีแสงสว่างส่องถึง เช่น ช้างหน้าต่าง แสงปริมาณเท่านี้เพียงพอสำหรับการเจริญเติบโตปกติ แต่พอเพียงสำหรับการเจริญเติบโตในบ้าน ระหว่างที่ดอกกำลังบาน เราสามารถนำต้นกล้วยไม้มาประดับในบ้านได้ โดยอาจวางต้นเดียว หรือใส่กระถางเป็นหมู่ๆ ละ 3 - 5 ต้น โดยจัดให้ดอกหันไปในทางเดียวกัน เพื่อความสวยงาม

การดูแลรักษาระหว่างเลี้ยงไว้ในบ้าน ควรรดน้ำน้อยๆ ทุกวัน อย่างรดน้ำมากจนเครื่องปลูกแฉะ จะทำให้รากเน่าเสียได้ เมื่อครบ 7 วัน ควรนำเขาออกไปให้ได้รับแสงแดด ช่วงเช้าก่อนเวลา 10.00 น. รดน้ำให้โชกและรดปุ๋ย เพื่อให้ต้นได้รับแสงแดดตามธรรมชาติ และมีการตั้งธาตุอาหารไปใช้ เมื่อดอกโรยหมด จึงนำไปดูแลรักษาในเรือนกล้วยไม้ต่อ ถ้าต้นทรุดโทรมมากใบร่วง ไม่คุ้มกับการเลี้ยงดูอีกก็ควรที่จะซื้อต้นใหม่มาแทน เพราะราคาไม่แพงและหาซื้อได้ง่าย

การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้นั้นค่อนข้างง่ายกว่าการปลูกพืชชนิดอื่น ผู้ที่ปลูกเลี้ยงมักจะประสบปัญหาอย่างเดียวคือ ต้นไม่งามเท่าเดิม และต้นไม่ออกดอกอีก ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพแวดล้อม ไม่เหมาะสมกับการเจริญเติบโต และใช้เครื่องปลูกผิด วิธีปลูกไม่เหมาะสม ระบบรากของกล้วยไม้ตามธรรมชาติขึ้นอยู่กับคกไม้ ไม่มีใครไปรดน้ำ ให้ปุ๋ย แต่กล้วยไม้ก็สามารถเจริญเติบโตงอกงามและออกดอกได้ดี แสดงว่าต้นกล้วยไม้ต้องการน้ำและปุ๋ยในปริมาณที่น้อยมาก สำหรับการเจริญเติบโตและออกดอก ดังนั้นปัจจัยสำคัญ จึงอยู่ที่ปริมาณแสงแดดที่ต้นกล้วยไม้ได้รับ ซึ่งได้ใน

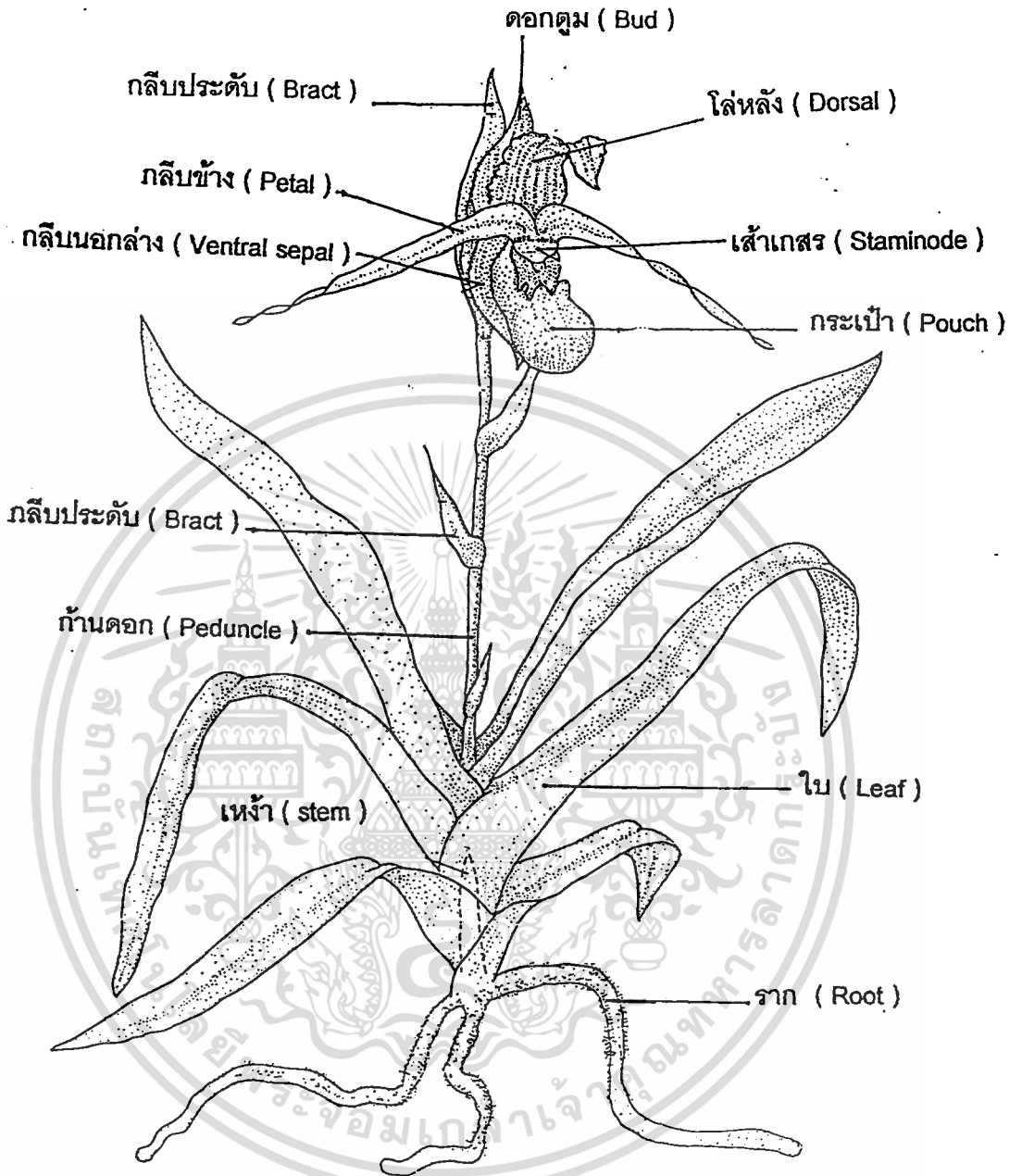
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาดูงาน ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ขออนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปริมาณที่ไม่ทำอันตรายกับใบจนใบไหม้ และจำนวนชั่วโมงที่ได้รับแสงต่อวัน เพียงพอต่อการเจริญเติบโต และการออกดอก ดังนั้นถ้าท่านเพิ่มความสังเกตอีกเล็กน้อย ท่านก็จะเป็นผู้ที่ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ได้งาม (อุไร,2541)

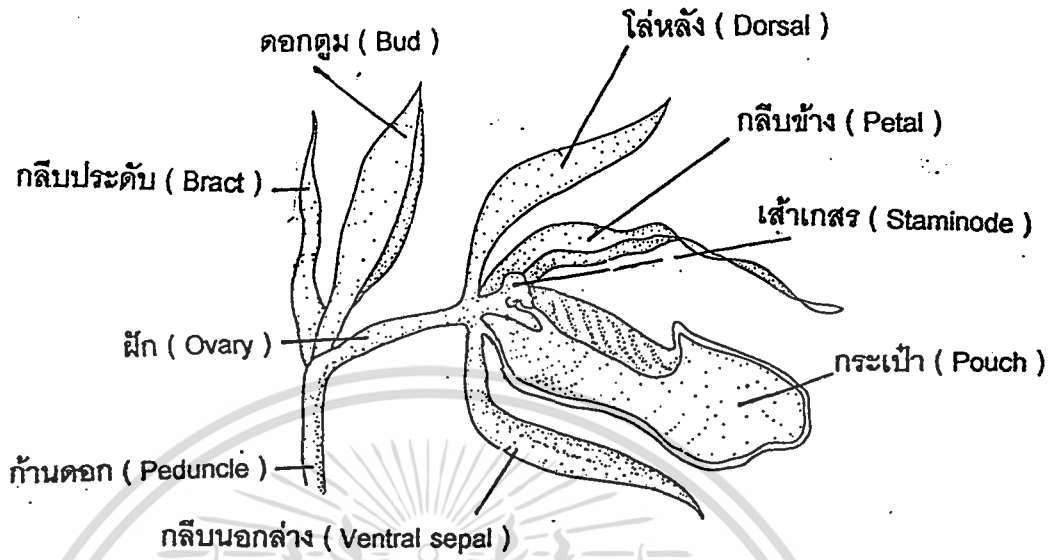
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

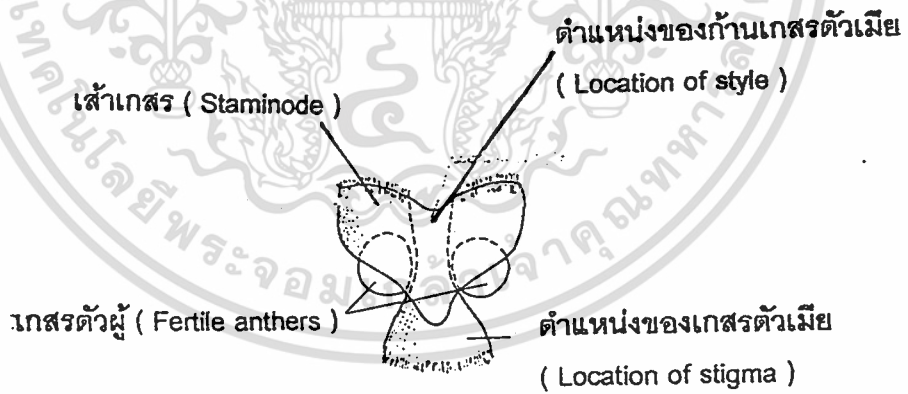
ส่วนประกอบต่างๆของกล้วยไม้รองเท้านารี

(Cash, 1991)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพตัดตามขวางของดอกกล้วยไม้รองเท้านารี
(Section of flower paphiopedilum orchids)

ภาพด้านหน้าของใส้เกสร
(Frontal view of staminode)
(Cash, 1991)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารี

Table1 Paphiopedilum culture

ชนิด Species	อุณหภูมิ Temperature	แสง Light	น้ำ Water	ธาตุอาหาร Nutrients	การพัก Rest
	1	2	3	4	5
Ang Thong	I - W	I - H	EM	C	None
Bellatulum	I - w	I - H	EM	C	None
Callosum	I - W	I - H	EM	C	None
Concolor	I - w	I - H	EM	C	None
Exul	I	I	EM	T	None
Godefoyae	I - w	I - H	EM	C	None
Hirsutissimum	C	L - I	EM	T	None
Niveum	I - W	I - H	EM	C	None
Parishii tt.	I - C	I	EM - D	T	None
Sukhakulii	I	I	EM	T	None
Villosum	I - C	I	EM	T	None

หมายเหตุ tt. = ต้องมีการควบคุมความชื้นในอากาศ

(อุณหภูมิ) C = ต้องการอุณหภูมิที่อยู่ระหว่าง 13 - 15 C° (55 - 60 F°)

I = ต้องการอุณหภูมิที่อยู่ระหว่าง 15 - 17 C° (60 - 65 F°)

W = ต้องการอุณหภูมิที่อยู่ระหว่าง 17 - 21 C° (65 - 70 F°)

(แสง) L = ต้องการความเข้มของแสงอยู่ในช่วง 1,200 - 2,000 Foot candle

I = ต้องการความเข้มของแสงอยู่ในช่วง 2,000 - 2,500 Foot candle

H = ต้องการความเข้มของแสงอยู่ในช่วง 2,500 - 3,000 Foot candle

(น้ำ) EM = ต้องการความชื้นที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ

D = ต้องการอากาศแห้ง

(ธาตุอาหาร) C = มีความต้องการธาตุอาหารมาก

T = ต้องการธาตุอาหารตามเกณฑ์ที่กำหนด

I = ต้องการธาตุอาหารเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ (Cash,1991)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โรคและแมลง

การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้อาจมีปัญหาเข้ามาบกรวนของโรคและแมลง ทำให้กล้วยไม้ไม่เจริญเติบโตตามความต้องการของผู้เลี้ยงจำเป็นที่ผู้เลี้ยงจะต้องศึกษา เกี่ยวกับโรคแมลงศัตรูและวิธีการป้องกันกำจัด เพื่อจะได้หาวิธีแก้ไขได้ทันท่วงที

โรคของกล้วยไม้มีอยู่ด้วยกันหลายอย่าง เช่น โรคที่เกิดจากเชื้อรา เชื้อแบคทีเรีย เชื้อไวรัส และไส้เดือนฝอย ซึ่งโรคเหล่านี้เป็นปัญหาที่สำคัญของนักเลี้ยงกล้วยไม้

ดังนั้นนักเลี้ยงกล้วยไม้ควรมีวิธีการในการป้องกันโรคที่เกิดขึ้นกับกล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงไว้ คือ

1.การรดน้ำ ควรรดน้ำวันละ 1 ครั้งในตอนเช้า ไม่ควรรดมากเกินไป ควรปล่อยให้เครื่องปลูกแห้งแล้วค่อยรดน้ำใหม่ เพราะการที่ปล่อยให้เครื่องปลูกแฉะมากเกินไป อาจทำให้เกิดโรครากเน่าได้

2.ควรมีการใช้สารเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดเชื้อโรคต่างๆ และควรนำสารเคมีมาผสมน้ำในอัตราส่วนที่เหมาะสมมาทำการรดกล้วยไม้สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และควรรดในตอนเย็น

3.เมื่อสำรวจพบกล้วยไม้ที่เป็นโรค ควรมีการแยกกล้วยไม้ที่นั้นออกมารักษาต่างหาก และควรมีการรักษาให้หายก่อนแล้วค่อยนำกลับมารวมกันไว้อย่างเดิม หากพบกล้วยไม้ที่มีอาการรุนแรงให้รีบกำจัดทิ้งเสีย เพราะอาจจะทำให้เกิดโรคระบาดกับกล้วยไม้ต้นอื่นๆติดโรคได้

โรค

1.โรครากเน่า

เกิดจากเชื้อ *Sclerotium rolfsii* sacc. มักมีสาเหตุมาจากเครื่องปลูกเก่าและชุ่มน้ำจนเกินไป จึงเกิดมีเชื้อราเข้าทำลาย ทำให้รากเน่า เมื่อรากของกล้วยไม้เน่าแล้ว จะขังการเจริญเติบโต ลำต้นและใบจะมีสีค่อนข้างเหลือง กล้วยไม้จะค่อยๆโทรมลงแล้วตายในที่สุด

วิธีการป้องกันและกำจัด

รดน้ำอย่าให้เครื่องปลูกแฉะจนเกินไป และควรมีการเปลี่ยนเครื่องปลูก ไม่ควรปล่อยให้เครื่องปลูกเก่าจนเกินไป เพราะจะเป็นที่สะสมของโรคและแมลง เมื่อพบกล้วยไม้ที่เป็นโรค ให้ถอนขึ้นมาตัดแต่งรากที่เป็นโรคออก แล้วนำไปแช่ในน้ำยาป้องกันรักษาโรครากเน่าหรือยากันเชื้อรา แล้วจึงค่อยนำไปปลูกในภาชนะและเครื่องปลูกใหม่

2.โรคเหี่ยว

เกิดจากเชื้อ *Fusarium oxysporum* อาการคล้ายกับโรครากเน่า โรคนี้ทำการรักษายาก จึงจำเป็นต้องกำจัดทิ้งเสีย เพราะเชื้อราจะเข้าไปทำลายราก ทำให้ท่อน้ำท่ออาหารอุดตัน ทำให้

กล้วยไม้เหี่ยว ใบมอมลึบคล้ายกับกล้วยไม้ขาดน้ำ ใบจะเหลืองจากโคนเหง้าขึ้นมา ในที่สุดใบจะหลุดร่วงและตายไป

วิธีการป้องกันและกำจัด

หากพบกล้วยไม้ที่เป็นโรคเหี่ยวให้รีบนำไปทำลายทันที เพื่อป้องกันการระบาดของโรค

3. โรคใบไหม้ (โรคแอนแทรกโนส)

เกิดจากเชื้อ *Colletotrichum* sp. ใบที่ถูกเชื้อราจะไหม้เป็นสีน้ำตาลเห็นขอบแผลชัดเจน ต่อมาเชื้อของราจะเรียงตัวเป็นวงซ้อนกัน ถ้าเกิดที่ปลายใบวงของเชื้อมักเป็นเส้นตรง ถ้าเกิดกลางใบวงนี้จะเป็นวงกลมหรือเกือบกลม โรคนี้มีการระบาดไม่ค่อยรุนแรงมากนัก

วิธีการป้องกันกำจัด

ควรเด็ดส่วนที่เป็นโรคมาทิ้งทันที เว้นแต่ทำลายที่ส่วนของดอก จะทำให้ดอกเป็นจุดสีน้ำตาล ถ้าเข้าไปทำลายในส่วนของเกสรเรียกว่า “ โรคเกสรสีดำ “ ควรใช้สารเคมีกำจัดพวกเบลโนมิล เช่น เบนเลท เป็นต้น

4. โรคเน่าดำ

เกิดจากเชื้อ *Phytophthora palmivora* โรคนี้เกิดจากการที่นำไปซึ่งยังส่วนของโคนใบและยอด ทำให้เกิดความชื้นและเน่า อาการเริ่มแรกที่ใบหรือยอดจะเป็นจุดสีเหลืองเล็กๆ ต่อมาจะเปลี่ยนเป็นสีม่วงจนดำ และแผลจะขยายใหญ่ขึ้นเป็นบริเวณกว้าง จนใบเน่าและหลุดออกจากยอด

วิธีการป้องกันกำจัด

โดยใช้ยานาตรีฟีน ผสมน้ำตามอัตราส่วนและแช่ต้นกล้วยไม้ไว้ 1 ชั่วโมง และอาจจะต้องทำหลายครั้งห่างกัน 3 – 7 วันต่อครั้ง

5. โรคใบเป็นเหลือง

เกิดจากเชื้อ *Cercospora* sp. อาการเริ่มแรกจะเกิดเป็นจุดกลมเล็กๆ สีน้ำตาลคล้ายสนิมบนกลีบดอก แล้วจะเพิ่มจำนวนขยายใหญ่ ขึ้นถ้าใช้แวนขยายสองดู จะเห็นกลุ่มของเส้นใยของเชื้อราอยู่บนจุดนั้น

วิธีการป้องกันและกำจัด

โดยการฉีดพ่นยานาตรีฟีน

6. โรคดอกต่าง

เกิดจากเชื้อ Tobacco mosaic (virus – orchidstrain) ลักษณะอาการจะมีก้านดอกบางส่วนมีสีเข้ม บางส่วนมีสีจาง

วิธีการป้องกันและกำจัด

เมื่อพบต้นที่เป็นโรคควรรีบนำไปทำลายทันที

7. โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส

โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสมีอาการคล้ายคลึงกับโรคใบจุดดำ บางครั้งมีอาการต่างที่ใบเป็นรูปวงแหวนหรือต่างสีเหลืองเป็นจ้ำๆ หรือต่างสีเหลืองเป็นเส้นตามขอบใบ ทำให้ใบแกรน

วิธีการป้องกันและกำจัด

เมื่อพบต้นที่เป็นโรคควรรีบนำไปทำลายทันที เพื่อป้องกันการแพร่ระบาด

8. โรคที่เกิดจากไส้เดือนฝอย

ลักษณะอาการที่เกิดขึ้นกับส่วนบริเวณตาหรือยอดดอก จะกลายเป็นสีเหลือง ถ้าเป็นมากจะกลายเป็นสีน้ำตาล ใบและดอกจะบิดเบี้ยวไปมา

วิธีการป้องกันและกำจัด

โดยการใช้สารเคมี ใช้ยามาลาโรอนฉีดพ่น

แมลงศัตรูกล้วยไม้

แมลงที่ใช้ปากดูด ได้แก่ มวนกล้วยไม้ เพลี้ยแป้ง เพลี้ยหอย เพลี้ยไฟ เพลี้ยจักจั่น แมงมุมแดง แมลงพวกนี้จะใช้ปากเจาะเข้าไปในใบและลำต้น แล้วดูดกินน้ำเลี้ยงจากแผลที่มันเจาะ การเข้าทำลายของแมลงปากเจาะดูดพวกนี้เห็นได้ยาก เพราะอาการที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นจุดเล็กๆ ที่ส่วนของใบ ลำต้นและดอก ซึ่งจะแสดงอาการที่เห็นได้ โดยใบเหี่ยว ดอกเหี่ยว หรือรากตาย

แมลงที่ใช้ปากกัด ได้แก่ ตั๊กแตน ผีเสื้อ ดั่งปีกแข็ง แมลงพวกนี้จะเข้าทำลายกล้วยไม้โดยใช้ปากกัดแล้วเคี้ยวกิน โดยจะกัดกินใบ ดอก และส่วนต่างๆ ของกล้วยไม้ การทำลายของแมลงพวกนี้จะเห็นได้ชัด แต่จะไม่ค่อยพบตัวแมลง (ไชยา – ลาวัลย์, 2534)

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการ

อุปกรณ์

1. กล้องถ่ายรูปพร้อมฟิล์ม
2. กระดาษพร้อมปากกา
3. สมุดจดบันทึก
4. เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ที่ใช้งานกับเครื่อง
5. ตัวอย่างของจริงของพันธุ์ไม้กล้วยไม้รองเท้านารี
6. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

วิธีการศึกษา

1. สำรวจพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี
2. ถ่ายรูปพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่สำคัญ
3. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือและเอกสารอ้างอิงต่างๆ
4. เก็บรวบรวมข้อมูล

สถานที่ศึกษา

1. ร้านจำหน่ายพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่บริเวณตลาดนัดสวนจตุจักร
2. งานประกวดกล้วยไม้ประจำปีที่บริเวณวัดมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
3. ห้องสมุดกล้วยไม้ อาจารย์ระพี สาคริก ที่หอสมุดแห่งชาติ
4. ห้องสมุดคณะเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
5. หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

ระยะเวลาในการศึกษา

เดือนมิถุนายน พ.ศ.2541 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2542

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลการศึกษา

รองเท้านารีเหลืองปราจีน

Paphiopedilum concolor (Batem.) Pfitz

สกุลย่อย Brachypetalum หมู่ Brachypetalum

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นสูงจากระดับน้ำทะเล 300 – 1,000 เมตร ต้องการ อุณหภูมิ 15 –21 องศาเซลเซียส และต้องการความชื้นแสงประมาณ 2,000 – 3,000 Foot candle เป็นพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2402 เป็นกล้วยไม้ที่พบกระจาย อยู่ทั่วไปตามธรรมชาติ ภาคกลางพบในแถบจังหวัดสระบุรี ไปจนถึงจังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี อุตรธานีซึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในภาคตะวันออกก็พบได้ในแถบจังหวัด ปราจีนบุรี นครนายก ไปถึงจังหวัดจันทบุรี ส่วนภาคตะวันตกก็พบได้ในเขตติดต่อระหว่างจังหวัด กาญจนบุรีกับประเทศพม่า เลยลงไปถึงภาคใต้ บางเกาะของแถบฝั่งทะเลอันดามัน

การที่พันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งมีการกระจายพันธุ์เสมือนไม่เลือกความแตกต่างของสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติมากนัก จึงง่ายต่อการนำไปปลูกและขยายพันธุ์ รองเท้านารีเหลืองปราจีน เป็น กล้วยไม้อีกชนิดหนึ่งที่มีความสวยงามมาก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : มีใบลายสีเขียวแกมลายสลับสีเขียวอ่อน ท้องใบมีสีม่วง ใบมน ใบหนา รูปใบ ขอบขนาน ความกว้างของทรงพุ่มประมาณ 15 –18 เซนติเมตร

ดอก : ให้ดอกได้ทั้งปีแทบไม่มีฤดูกาลจำกัด ดอกมีขนาดกว้างประมาณ 4-7 เซนติเมตร ดอกมีสี เหลืองอมเขียว มีจุดสีน้ำตาลขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่วไป กลีบดอกด้านบนผาย ออกคล้ายพัด ปลายมนกลีบในกางพอประมาณเมื่อดอกบานจะงุ้มมาข้างหน้าแลดูคล้าย ดอก บานไม่เต็มที่กระเปาะมีสีเดียวกับกลีบดอก ปลายกระเปาะค่อนข้างเรียวแหลม และงอนปลาย เล้าเกสรเป็นแผ่นใหญ่ ช่อดอกสูงประมาณ 5-8 เซนติเมตร มีดอกมีขน ดอกอาจมี 2-3 ดอกในก้าน ดอกเดียวกัน ด้านบนหยักเป็นร่องลึก ด้านล่างหยักเป็นซี่ฟันเล็กๆ ก้านช่อดอกมีขนสีเขียวแกมน้ำตาล ออกดอกตลอดปี

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ สีน้ำตาล และมีขน สีน้ำตาลปกคลุมอยู่ทั่วไป รากของรองเท้านารีเหลืองปราจีนเป็นรากแบบกึ่งดิน

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองปราจีน

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองปราจีน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีชาวสตูล

Paphiopedilum niveum (Rchb.f.) Pfitz.

สกุลย่อย *Brachypetalum* หมู่ *Brachypetalum*

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 200 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิ 15 –21 องศาเซลเซียส ต้องการความเข้มแสง 2,000 – 3,000 Foot candle เป็นพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2419 พบตามธรรมชาติตามพื้นผิวกาษาหินปูน พบมากทางภาคใต้ของประเทศไทย เลยเข้าไปถึงดินแดนของประเทศมาเลเซีย ตามบันทึกประวัติพันธุ์ไม้ของประเทศมาเลเซียกล่าวไว้ว่า พบเป็นจำนวนมากในหมู่เกาะลังกาวิ ส่วนในประเทศไทยที่พบบนภูเขาหินปูนทางภาคใต้อันนั้น มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ ขึ้นตามพื้นที่สูงชัน ได้รับไอน้ำทะเลเล็กน้อย

ทั้งที่อยู่บนเกาะและพื้นแผ่นดินใหญ่ จะพบกล้วยไม้รองเท้านารีชนิดนี้ขึ้นตามซอกหิน ซึ่งมีอัตราการงอกจากการถูกชะล้างโดยน้ำฝนค่อนข้างสูง ในร่มเงาของชะง่อนหินและพุ่มไม้เตี้ยๆ ที่ค่อนข้างหนาทึบ และเป็นที่น่าสังเกตว่า จุดที่พบกล้วยไม้ชนิดนี้ขึ้นอยู่นั้น นอกจากจะอยู่ในซอกที่กระแสน้ำฝนไม่อาจสัมผัสโดยตรงได้แล้ว เป็นจุดอาจเป็นที่ลาดชันรวม 90 องศา ในประเทศไทยเคยค้นพบในแถบภูเขาของจังหวัดตรัง เช่นที่อำเภอห้วยยอด และมีแนวพื้นที่ที่พบได้ เชื่อมโยงลงไปถึงจังหวัดสตูล และบริเวณหมู่เกาะตะรุเตา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : รูปรี กว้าง 2.5 – 3.5 เซนติเมตร ยาว 15-17 เซนติเมตร แผ่นใบเป็นลายตารางสีเขียวเข้มสลับกับสีเขียวเทา ใต้ใบมีจุดสีม่วงแดงกระจายอยู่ทั่วทั้งใบ มีขนาดความกว้างของทรงพุ่มประมาณ 15-18 เซนติเมตร

ดอก : ดอกมีสีขาว มีจุดสีม่วงหรือสีน้ำตาลละเอียดมาก กระจายอยู่ทั่วไปบริเวณใกล้โคนกลีบ หรือใกล้ใจกลางของดอก ความหนาแน่นของจุดค่อนข้างบาง เคยมีการค้นพบดอกที่มีสีขาวบริสุทธิ์ด้วยแต่ค่อนข้างหายาก ดอกมีขนาดระหว่าง 4-5 เซนติเมตร รูปร่างลักษณะถ้ามองจากด้านหัวค่อนข้างกลม เนื่องจากสันฐานของกลีบดอกกว้าง ก้านช่อดอกตั้ง ยาวประมาณ 10-12 เซนติเมตร ปลายช่อดอกอาจมีดอกได้ถึง 2 ดอก ก้านช่อดอกมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมอยู่ทั่วทั้งก้านดอกหากปลุกไว้เป็นกอใหญ่อาจให้ดอกในคราวเดียวกันได้ ระหว่าง 4-5 ช่อ หรืออาจมากกว่านั้น ในแต่ละปีอาจให้ดอกติดต่อกันได้ไม่ต่ำกว่า 8 เดือน หากปลุกไว้ในปริมาณที่พอสมควรออกดอกในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ สีนํ้าตาล และมีขนสีนํ้าตาล ตาลปกคลุมอยู่ทั่วทั้งราก รากของรองเท้านารีชาวสตูลเป็นรากแบบกึ่งดิน

ลักษณะนิสัย: ปลูกเลี้ยงง่ายและออกดอกดก ชอบความชื้นสูง นอกจากนี้ยังมีรองเท้านารีชาวสตูลที่คาดว่ามิถิ์นกำเนิดในเมืองไทย และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ชาวสตูลเผือก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีชาวสตูล

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีชาวสตูล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีเหลืองตรัง

Paphiopedilum godefroyae (Godefr.) Pfitz.

สกุลย่อย Brachypetalum หมู่ Brachypetalum

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นเหนือจากระดับน้ำทะเล 100 เมตร มีความต้องการ อุณหภูมิประมาณ 15 – 21 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 3,000 Foot candle เป็นพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี ที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2419 ส่วนมากพบว่าชอบอาศัย อยู่แถบ ภูเขาหินปูนในทางภาคใต้ของประเทศไทย อาศัยอยู่ตามซอกหิน ในเขตประเทศไทยพบ ในเขตจังหวัดตรัง เชื่อมโยงลงไปจนถึงจังหวัดสตูล

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

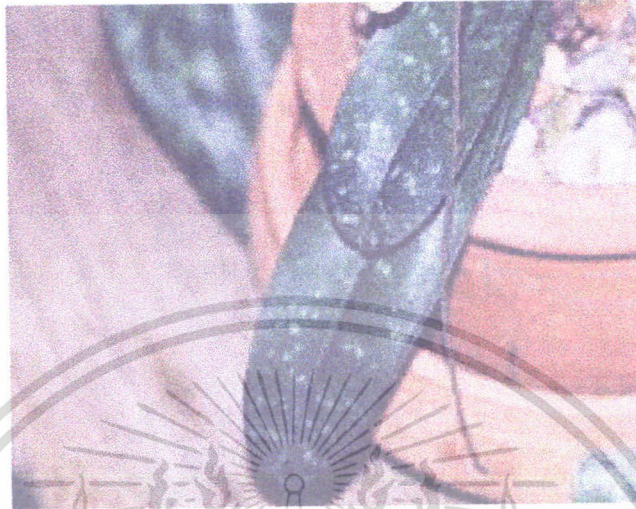
ใบ : ใบมีลายสีเขียวแก่สลับกับสีเขียวอ่อน แผ่นใบเป็นลายเหมือนลายหินอ่อนสีเขียว เข้มสลับสีเขียวเทา ท้องใบมีสีม่วงแดงหนาแน่น ปลายใบมนคล้ายรูปคลื่น มีขนาดทรงพุ่มกว้าง ประมาณ 15 – 18 เซนติเมตร

ดอก : ดอกเป็นดอกเดี่ยว ก้านตั้งตรงตรง ก้านดอกมีสีม่วงแดงเรื่อยาวประมาณ 10 – 12 เซนติเมตร และมีขนปกคลุม เมื่อดอกบานเต็มที่จะเป็นรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 5 – 8 เซนติเมตรดอกมีสีครีมเหลือง กลีบนอกมีรูปกลมปลายยอดแหลมเล็กน้อย กลีบใน 2 ช้างกลมรี ปลายกลีบเว้า เมื่อบานกลีบดอกจะงุ้มไปข้างหน้าเล็กน้อย มีจุดประปลายสีน้ำตาล จาง ตรงโคน กลีบแล้วค่อยจางออกจนกลีบดอกค่อนข้างหนา บางดอกมีจุดติดๆ กันหนาที่บัพสมควรว ออก ดอกในช่วงประมาณเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ สีน้ำตาล มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมทั่วทั้งราก รากของรองเท้านารีเหลืองตรังเป็นระบบรากแบบกึ่งดิน

ลักษณะนิสัย : ชอบความชื้นในอากาศสูงมากและแสงมากกว่าปกติ ซึ่งทำให้ต้นแข็งแรง และมีดอกดก ดอกจะบานได้นาน แต่ระบบรากตอบสนองต่อปริมาณเกลือในเครื่องปลูกได้เร็ว ควรเปลี่ยนเครื่องปลูก และกระถางทันทีเมื่อรากเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลและชะงักการเจริญเติบโต

นอกจากนี้ยังพบว่าในปริมาณที่มีการกระจายพันธุ์นั้น รองเท้านารีเหลืองตรัง มีความผันแปรของสีดอกเกิดเป็นลักษณะใหม่อีก

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองตรัง

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองตรัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีฝ้าย

Paphiopedilum bellatulum (Rchb.f.) Pfitz.

สกุลย่อย Brachypetalum หมู่ Brachypetalum

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 700 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิในช่วง 15 – 21 องศาเซลเซียส มีความต้องการแสง 2,000 – 3,000 Foot candle เป็นพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2431 เป็นพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีอีกชนิดหนึ่งที่มีความน่าสนใจในการที่จะนำมาปลูกเลี้ยงและผสมพันธุ์ พบว่ามีถิ่นกำเนิดที่พบตามหุบเขาในเขตพม่าและรอยต่อของชายแดนไทย ทางตอนเหนือแถบจังหวัดลำพูน และเขตอำเภอเชียงดาว นอกจากนี้ยังมีผู้ค้นพบทางหมู่เกาะทางภาคใต้ของประเทศไทยบ้าง เช่น หมู่เกาะอ่างทอง และเกาะช้างในจังหวัดพังงา เป็นต้น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : รูปใบรีแกมรูปขอบขนาน แผ่นใบหนา เป็นชนิดที่ใบมีลาย ลักษณะเป็นร่างแหสีเขียวเข้มสลับสีเทา อยู่บนผิวใบด้านบน ใต้ใบมีจุดละเอียดสีม่วงประปราย ใบมนใบกว้างประมาณ 3 – 4.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 12-15 เซนติเมตร มีขนาดของทรงพุ่มกว้างประมาณ 10 – 12 เซนติเมตร

ดอก : ดอกเป็นดอกเดี่ยว มีดอกประมาณ 1 – 3 ดอกต่อช่อ ก้านดอกสั้นตั้งตรงสีม่วงแดงยาว 3 – 7 เซนติเมตร และมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมอยู่ทั่วทั้งก้านดอก เมื่อดอกบานเต็มที่เป็นรูปกลม กลีบดอกนอกกว้างประมาณ 5 เซนติเมตร และมีขนกลมหนาปลายกลีบงุ้มลงด้านหน้าเล็กน้อย ขนาดดอกกว้างประมาณ 3 - 7 เซนติเมตร กลีบในทั้งสองกว้างมนรูปไข่ งุ้มออกด้านหน้า กลีบนอกและกลีบในเกยกันทำให้ดูเหมือนว่าดอกมีลักษณะกลมแน่นสีดอกทั่วไปมีพื้นสีขาวประจุดสีม่วงแก่ขนาดค่อนข้างใหญ่ กลีบดอกจากโคนกลีบ กระเปาะกลมรองเท้านารีนิยมเรียกกันว่า Plover Orchid ก้านดอกสั้นมีขนอ่อน ออกดอกในเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคมในช่วงฤดูฝน

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ มีสีน้ำตาล มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมอยู่ทั่วทั้งราก ระบบรากเป็นแบบรากกึ่งดิน

ลักษณะนิสัย : ชอบอากาศเย็นและมีระบบรากไวต่อปริมาณเกลือในเครื่องปลูก ควรปลูกในสภาพอากาศแห้งและเย็น ออกดอกยาก ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของต้น ถ้านำมาปลูกในกรุงเทพฯ มักไม่ค่อยออกดอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีฝ้าย

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีฝ้าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีช่องอ่างทอง

Paphiopedilum niveum “ Ang Thong ” Pfitz.

สกุลย่อย Brachypetalum หมู่ Brachypetalum

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 100 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิประมาณ 15 – 21 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 - 3,000 Foot candle พบว่ามีถิ่นกำเนิดอยู่ตามหมู่เกาะบริเวณอ่าวไทย เช่น หมู่เกาะอ่างทอง ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเกาะสมุย และยังมีผู้ค้นพบในแถบภูเขาหินปูน ตั้งแต่เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ลงไปทางภาคใต้ เป็นต้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับรองเท้านารีขาวสตูลมาก จนกระทั่งทำให้เกิดการสับสนฐานกันว่า รองเท้านารีช่องอ่างทองเป็นลูกผสม ที่เกิดจากการผสมของธรรมชาติ ระหว่างรองเท้านารีขาวสตูลกับรองเท้านารีฝ่าหอย

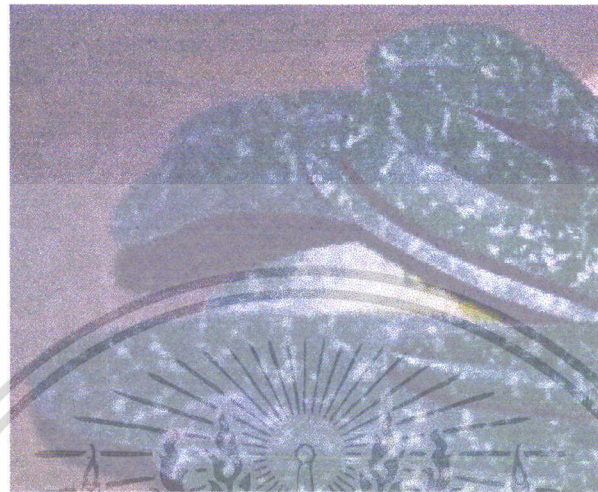
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ: ใบรูปรี กว้างประมาณ 2.5 – 3.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 15 – 17 เซนติเมตร แผ่นใบเป็นลายตารางสีเขียวเข้มสลับสีเขียวเทา ใต้ใบมีจุดสีม่วงแดงกระจายหนาแน่น มีขนาดของทรงพุ่มประมาณ 15 – 18 เซนติเมตร

ดอก : ดอกเป็นดอกเดี่ยว มี 1 – 3 ดอกต่อช่อ ก้านช่อดอกตั้งตรงมีสีม่วงแดง ยาวประมาณ 15 – 17 เซนติเมตร เมื่อดอกบานเต็มที่จะเป็นรูปกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 – 8 เซนติเมตร กลีบหน้าหุ้มมาด้านหน้า การประจุดในดอกก็มีทั้งลักษณะใหญ่ และมีที่แสดงลักษณะจุดเล็ก กระจายออกไปจากโคนกลีบ พื้นกลีบดอกมีสีขาว กลีบดอกค่อนข้างหนาและมันคงแข็งแรง ออกดอกในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ สีน้ำตาล มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมอยู่ทั่วทั้งราก ระบบรากเป็นแบบรากกึ่งดิน

ลักษณะนิสัย : ปลูกเลี้ยงง่ายและออกดอกดก ชอบความชื้นสูง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีช่องอ่างทอง

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีช่องอ่างทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีเหลืองเลย

Paphiopedilum hirsutissimum (Lindl. ex HK.) steim.

สกุลย่อย Paphiopedilum หมู่ Paphiopedilum

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,200 – 1,800 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิ 13 – 15 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 1,200 – 2,500 Foot candle เป็นพันธุ์ชนิดกล้วยไม้รองเท้านารีที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2455 พบว่ามีถิ่นกำเนิดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเช่น ในเขตจังหวัดเลย และจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น หรือชื่อภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “รองเท้านารีคอขาว”

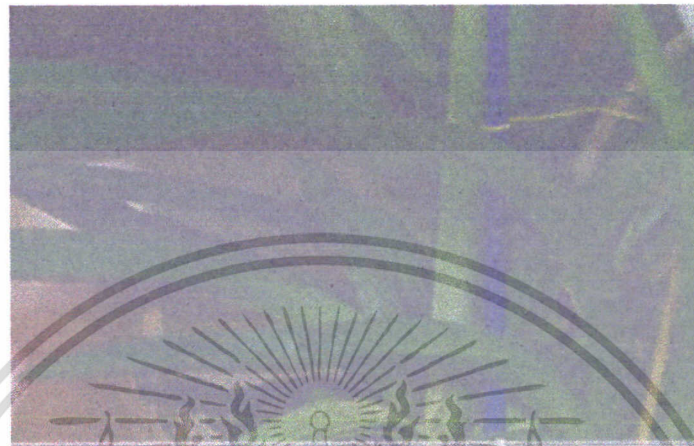
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : ลักษณะใบค่อนข้างยาว ใบแคบและหนา ใบมีสีเขียวไม่มีลาย ผิวใบเป็นมัน เส้นกลางใบเป็นรอยลึก เป็นรูปตัววี ผิวใบเป็นมัน ใบกว้างประมาณ 2.5 – 3 เซนติเมตร ยาวประมาณ 28 – 36 เซนติเมตร มีขนาดทรงพุ่มประมาณ 28 – 32 เซนติเมตร

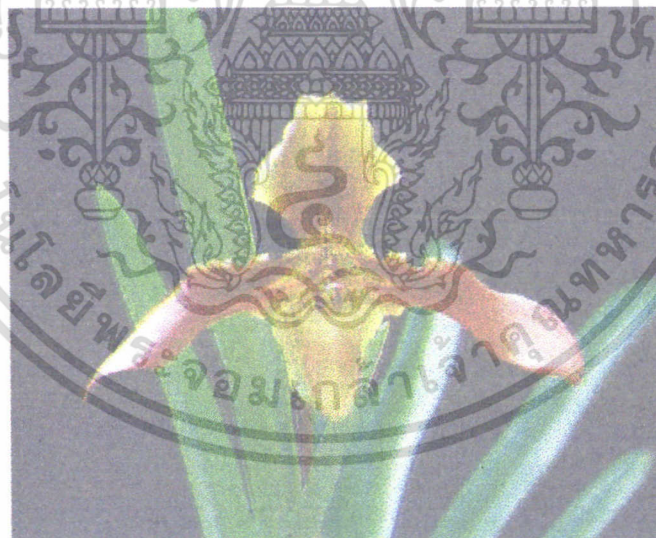
ดอก : เป็นดอกเดี่ยว ก้านดอกตั้งตรงสีเขียว ยาว 17 – 25 เซนติเมตร และมีขนสีม่วงแดง ปกคลุมอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อดอกบานเต็มที่จะมีขนาด 8–10 เซนติเมตรกลีบนอกบนมีสีเหลืองอมเขียวหรือสีเขียวอ่อน มีจุดสีน้ำตาลอมม่วงอยู่เป็นจำนวนมาก โคนกลีบสีเหลือง ถัดมาจะมีจุดประสีน้ำตาลอมเหลือง ปลายกลีบสีชมพูและบิดเป็นเกลียว ขอบกลีบบนยื่นเป็นคลื่นและมีขนสั้นๆ ปกคลุม กระเป๋ามีสีเหลืองและมีจุดประสีม่วงกระจายอยู่ทั่ว ใตสีเหลือง และมีจุดประสีน้ำตาลเป็นจำนวนมาก รูปทรงเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนาด 1 เซนติเมตร มีจุดสีขาวนวล 3 จุด ออกดอกในช่วงประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ มีสีน้ำตาล มีขนสีน้ำตาลแดง ปกคลุมอยู่ทั่วทั้งราก ระบบรากเป็นแบบรากกิ่งอากาศ

ลักษณะนิสัย : ชอบอากาศเย็น ถ้านำมาปลูกในกรุงเทพฯจะไม่ออกดอก

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองเลย

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองเลย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีเหลืองกาญจน์

Paphiopedilum concolor var. *striatum*

สกุลย่อย *Brachypetalum* หมู่ *Brachypetalum*

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 300 – 1,000 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิ 15 – 21 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 3,000 Foot candle มีถิ่นกำเนิดในเขตของจังหวัดกาญจนบุรี แถบอำเภอสังขละบุรี และทางด้านเจดีย์ 3 องค์ หรือเขตทางภาคตะวันตกของประเทศไทย หรือทางแถบเทือกเขาตะนาวศรี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : ใบมีลายสีเขียวแก่สลับกับสีเทา ท้องใบเป็นสีม่วง ปลายใบมน ใบหนา มีขนาดทรงพุ่มประมาณ 15 – 18 เซนติเมตร

ดอก : ออกดอกเป็นช่อหรือดอกเดี่ยว กลีบดอกทั้งด้านบนและด้านในเป็นสีเหลือง และมีเส้นจุดสีน้ำตาลอมแดงขีดพาดกลางกลีบ เส้นแบ่งครึ่งกึ่งกลางของกลีบ แต่ละกลีบจะมีจุดสีน้ำตาล อมแดง ประอยู่ทั่วทั้งกลีบดอก กระจ่างมีสีเหลือง มีจุดประสีน้ำตาลอมแดงประอยู่ทั่วทั้งกระจ่าง ก้านช่อดอกตั้งตรงสีเขียวอ่อนยาว 8 – 12 เซนติเมตร และมีขนสีเขียวปกคลุมอยู่ทั่วทั้งก้านช่อดอก ออกดอกตลอดปี

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายออกในแนวราบ รากมีขนาดใหญ่ มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมทั่วทั้งราก ระบบรากเป็นแบบรากกึ่งดิน

ลักษณะนิสัย : แข็งแรง ปลูกเลี้ยงง่าย สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี แต่ระบบรากอ่อนแอต่อปริมาณเกลือที่สะสมอยู่ในเครื่องปลูก ถ้าได้รับแสงค่อนข้างมากจะให้ดอกดก แต่มีสีซีดกว่าเมื่อปลูกแสงรำไร

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองกาญจน์

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองกาญจน์

ภาพแสดงลักษณะรากของรองเท้านารีเหลืองกาญจน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีเหลืองอุดร

Paphiopedilum concolor var. hennisianum

สกุลย่อย Brachypetalum หมู่ Brachypetalum

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 300 – 1,000 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิประมาณ 15 – 21 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 3,000 Foot candle แหล่งกำเนิดพบทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น แถบจังหวัดนครพนม และจังหวัดอุดรธานี และยังพบว่ามีการกระจายพันธุ์อยู่ทั่วไปในภูมิภาคนี้อีกด้วย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : มีขนาดทรงพุ่มประมาณใบมีลายสีเขียวแก่สลับกับสีเขียวอ่อน ทั้งใบเป็นสีม่วงปลายใบมน ใบหนา ใบกว้างประมาณ 2.2 – 3 เซนติเมตร และยาวประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร 15 – 18 เซนติเมตร

ดอก : ออกดอกเป็นช่อหรือดอกเดี่ยว ก้านช่อดอกตั้งตรงสีเขียวอ่อน มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมอยู่ทั่วทั้งก้านช่อดอก กลีบดอกด้านบนและกลีบดอกด้านในมีสีเหลือง มีจุดประสีน้ำตาลอมแดง ประอยู่ทั่วทั้งกลีบดอก กระจ่างมีสีเหลือง ดอกมีขนาดกว้างประมาณ 6 – 8 เซนติเมตร อาจพบจุดประเพียงเล็กน้อยหรืออาจไม่พบเลยที่กระจ่าง ปลายกลีบดอกเรียวยาวแหลม ก้านช่อดอกยาวประมาณ 8 – 12 เซนติเมตร ก้านดอกก้านหนึ่งอาจมีดอกมากกว่าหนึ่งดอกได้ ออกดอกตลอดปี

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายออกในแนวราบ มีขนาดใหญ่ มีสีน้ำตาล มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมอยู่ทั่วทั้งราก ระบบรากเป็นแบบรากกึ่งดิน

ลักษณะนิสัย : แข็งแรง ปลูกเลี้ยงง่าย สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ระบบรากอ่อนแอแต่ปริมาณเกลือที่สะสมอยู่ในเครื่องปลูก ถ้าได้รับแสงค่อนข้างมากจะให้ดอกดก แต่ถ้าได้รับแสงรำไรจะให้ดอกสีซีด

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองอุดร

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองอุดร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีเหลืองพังงา

Paphiopedilum godefroyae var. *leucochilum*

สกุลย่อย *Brachypetalum* หมู่ *Brachypetalum*

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 26$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 100 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิประมาณ 15 – 21 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 3,000 Foot candle เป็นชนิดพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2435 พบว่ามีถิ่นกำเนิดบนภูเขาหินปูน แถบฝั่งทะเลในแถบจังหวัดทางภาคใต้ เช่น จังหวัดกระบี่ และจังหวัดพังงา เป็นต้น

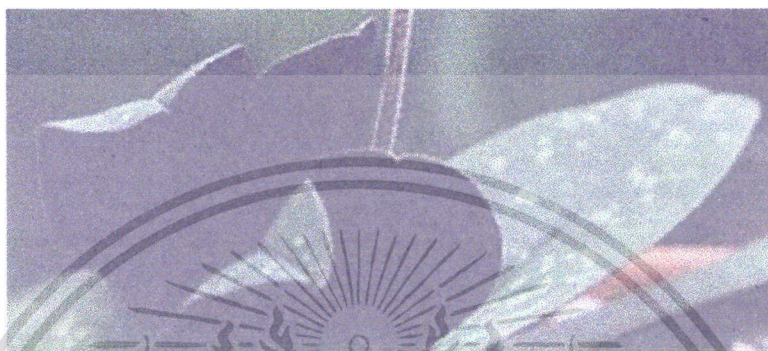
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : ใบมีหลายสีเขียวแก่สลับกับสีเขียวอ่อน ใต้ใบเป็นสีม่วงแดง ใบหนา ปลายใบแหลม มีขนาดทรงพุ่มประมาณ 15 – 18 เซนติเมตร

ดอก : ดอกเป็นดอกเดี่ยว ก้านดอกตั้งตรง มีขนที่ก้านดอกสีม่วงแดง ยาวประมาณ 10 – 12 เซนติเมตร กลีบดอกมีสีครีมออกเหลือง มีจุดประสีน้ำตาลอมแดง ทั่วทั้งกลีบดอก ขอบของกลีบดอกห้อยเล็กน้อย กระเปราะมี สีเหลืองและมีจุดสีน้ำตาลอมแดงประอยู่ทั่วทั้งกระเปราะ ดอกกว้างประมาณ 5 – 8 เซนติเมตร เมื่อดอกบานเต็มที่ดอกค่อนข้างกลม ออกดอกในช่วงประมาณเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม

ราก : รากออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่มีสีน้ำตาลแก่ ระบบรากเป็นแบบรากกึ่งดิน มีขนสีม่วงแดงอยู่รอบๆบริเวณราก

ลักษณะนิสัย : ชอบความชื้นในอากาศสูงและค่อนข้างร่ม ดอกจะบานได้นาน ระบบรากตอบสนองต่อปริมาณเกลือที่สะสมในเครื่องปลูกได้เร็ว ควรเปลี่ยนเครื่องปลูกและกระถางทันทีเมื่อรากเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล และชะงักการเจริญเติบโต

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองพังงา

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองพังงา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีม่วงสงขลา

Paphiopedilum barbatum (Lindl) Pfitz

สกุลย่อย Paphiopedilum หมู่ Barbata

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 32$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 700 - 950 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิ 15 - 21 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 - 3,000 Foot candle มีถิ่นกำเนิดในอำเภอรัตภูมิ ในจังหวัดสงขลา กล้ายไม้รองเท้านารีม่วงสงขลา จะคล้ายกับรองเท้านารีคางกบมาก

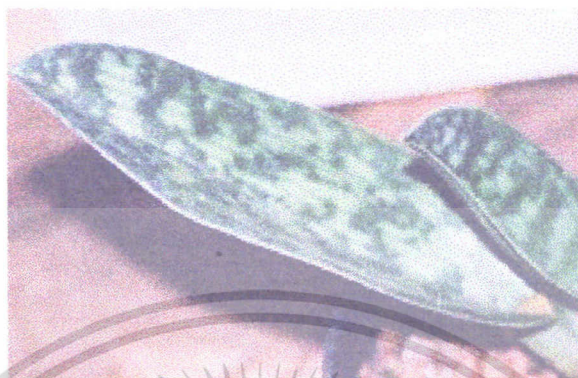
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : ใบมีลายสีเขียวแกสลับสีเทา ปลายใบเรียวแหลม ไม้มน และทรงขอบใบตั้งขึ้นเล็กน้อย ใบกว้างประมาณ 3 - 3.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 15 - 18 เซนติเมตร กาบใบที่โคนต้นจะมีขนปกคลุมเล็กน้อย มีขนาดทรงพุ่มประมาณ 18 - 20 เซนติเมตร

ดอก : กลีบดอกมีไฟ (warts) เป็นจุดมีขนอยู่ที่จุด มีไฟอยู่ประปราย ไฟจะอยู่ตามผิวของกลีบในทั้งคู่ กลีบนอกบนตั้งและกว้างออกเล็กน้อย ริมกลีบมีสีขาวอมชมพู ด้านในเป็นสีม่วงคล้ำบนพื้นสีเขียว เมื่อดอกบานกว้างประมาณ 6 - 8 เซนติเมตร กลีบในทั้งสองข้างแคบ เฉียงลงด้านล่างเล็กน้อย ก้านดอกยาวประมาณ 15 - 18 เซนติเมตร ก้านช่อดอกมีขนสีน้ำตาลแดง ก้านช่อดอกแข็ง ออกดอกประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน

ราก : รากออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายออกในแนวราบ มีขนาดใหญ่ และมีสีน้ำตาลแก่ ระบบรากเป็นแบบรากกึ่งดิน มีขนสีน้ำตาลแดงอยู่รอบๆบริเวณราก

ลักษณะนิสัย : ชอบอากาศเย็น แข็งแรง ปลูกเลี้ยงง่ายและแตกหน่อเร็ว สามารถปลูกเป็นไม้กระถางภายในบ้านหรือใช้เป็นไม้ตัดดอกได้ดี โดยเฉพาะในต่างประเทศ

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีม่วงสงขลา

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีม่วงสงขลา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีสุชะกุลิไอ

Paphiopedilum Sukhakulii Schooser & Senghas

สกุลย่อย Paphiopedilum หมู่ Barbata

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 40$ พบว่าขึ้นในพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลต่ำกว่า 1,000 เมตร มีความต้องการอุณหภูมิประมาณ 15 – 17 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 2,500 Foot candle ชื่อกล้วยไม้พันธุ์นี้ได้รับการตั้งชื่อจาก นามสกุลของครอบครัว หนึ่งในซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทกล้วยไม้ “ บางกระบือเอนอสเซอร์รี่ ” ซึ่งในยุคนั้นเคยเน้นการส่งกล้วยไม้ป่า แต่ต่อมาก็ได้มีการศึกษาหาแนวทางในการผลิตและการเพาะเมล็ด ตลอดจนการขยายพันธุ์ในสวนเพื่อการส่งเสริมเพื่อการค้า มีการกระจายพันธุ์ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่ภูหลวง จังหวัดเลย มีชื่อเรียกอีกชื่อว่า “รองเท้านารีปีกแมลงปอ”

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : รูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 3 – 3.5 เซนติเมตร ยาว 12 – 15 เซนติเมตร แผ่นใบแข็ง หยาบ เป็นลายหินอ่อนสลับสีเขียวเทา โคนกาบใบมีจุดสีม่วงแดงกระจายหนาแน่น มีขนาดของทรงพุ่มประมาณ 15 – 18 เซนติเมตร

ดอก : เป็นดอกเดี่ยว ก้านดอกตั้งตรงสีม่วงแดง ยาว 10 – 15 เซนติเมตร และมีขนสีม่วงแดงสั้นๆ ปกคลุมก้านดอก เมื่อดอกบานเต็มที่มีขนาด 8 – 10 เซนติเมตร กลีบนอกบนมีสีขาวและเส้นริ้วสีเขียวจำนวนมาก กลีบดอกอยู่ในแนวระนาบมีสีเขียวอ่อน เส้นริ้วสีเขียวและแต้มสีม่วงแดงกระจายอยู่ทั่วกลีบ ขอบกลีบมีขนยาวสีม่วงแดงปกคลุม กระจับปี่มีสีเขียว และเส้นร่างแหมีสีม่วงแดง โล่สีขาวนวล รูปทรงคล้ายรูปเกือกม้า ขนาด 1 – 1.2 เซนติเมตร กึ่งกลางมีเส้นร่างแหสีเขียว ด้านล่างหยักเป็นซี่ยาว ออกดอกในช่วงประมาณเดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม

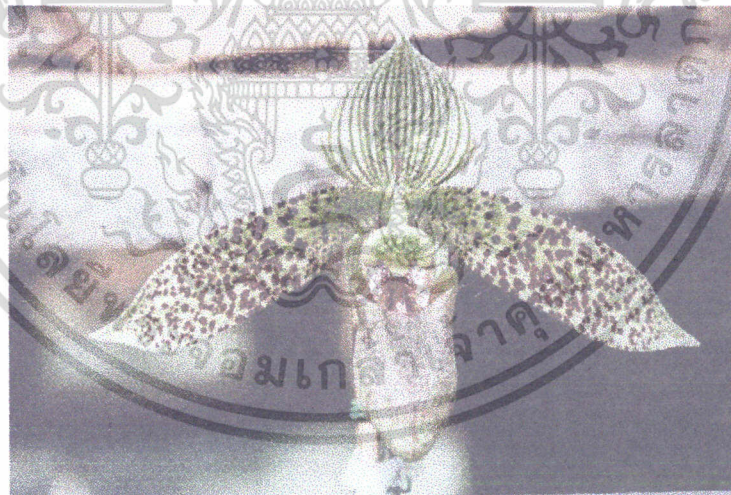
ราก : รากออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายออกในแนวราบ มีขนาดใหญ่ และมีสีน้ำตาลแก่ ระบบรากเป็นแบบรากกึ่งดิน มีขนสีม่วงแดงปกคลุมอยู่รอบๆ บริเวณราก

ลักษณะนิสัย : ชอบอากาศเย็น และความชื้นในอากาศสูง ปลูกเลี้ยงง่าย ให้ดอกดก แข็งแรง และโตเร็ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดงลักษณะทางใบของกล้วยไม้รองเท้านารีสุชะกุลิไอ

ภาพแสดงลักษณะทางดอกของกล้วยไม้รองเท้านารีสุชะกุลิไอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีคางกบ

Paphiopedilum callosum (Rchb.f.) steim

สกุลย่อย Paphiopedilum หมู่ Barbata

มีจำนวนโครโมโซม $2n = 32$ เป็นชนิดพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2428 มีความต้องการอุณหภูมิประมาณ 15 – 21 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 3,000 Foot candle แหล่งกำเนิดอยู่ในพื้นที่ที่มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 500-700 เมตร พบในเขตทางภาคเหนือ เช่น ดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ยังพบในแถบในบริเวณอ่าวไทยตามหมู่เกาะต่างๆ รองเท้านารีคางกบบางที่ก็เรียกว่า รองเท้านารีแมลงภู

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : เป็นรูปขอบขนานแกมรูปรี กว้างประมาณ 3 – 3.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 15 – 18 เซนติเมตร แผ่นใบเป็นตารางสีเขียวเข้มสลับกับสีเขียวเทา หรือเป็นแต้มไม้ชัดเจน กาบใบที่โคนต้นมีขนปกคลุมเล็กน้อย มีขนาดทรงพุ่มประมาณ 18 – 20 เซนติเมตร

ดอก : เป็นดอกเดี่ยว มี 1 – 2 ดอกต่อต้น ก้านดอกตั้งตรงสีม่วงเข้ม กลีบดอกมีไฟ (warts) คล้ายจุดใหญ่ๆ แต่มีขนที่จุดประปลายอยู่ตามผิวของกลีบในทั้งคู่ กลีบนอกบนตั้งและกว้างเล็กน้อย ริมกลีบสีขาว ปลายแหลม คล้ายรูปใบโพธิ์ ด้านในมีเส้นสีม่วงคล้ำบนพื้นสีเขียว กลีบข้างทั้งคู่ แคบ เฉียงลงด้านล่างเล็กน้อย คล้ายรูปตัว S โคนกลีบสีเขียว ปลายกลีบสีขาวหรือสีม่วง ริมกลีบด้านล่างมีไฟ (Warts) และมีขนสีดำที่ไฟ ก้านดอกยาว ประมาณ 15-20 เซนติเมตร ก้านดอกแข็งมีสีม่วงคล้ำ มีขนที่ก้านดอกหนาแน่น กระจับปี่มีลักษณะค่อนข้างใหญ่ ด้านบนผายออกเล็กน้อย มีสีม่วงอมเขียว ให้ดอกเดี่ยว ออกดอกในช่วงประมาณเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงกลางฤดูฝน

ราก : รากออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายออกในแนวราบ มีขนาดใหญ่ และมีสีน้ำตาลแก่ ระบบรากเป็นแบบรากกึ่งดิน มีขนสีม่วงแดงปกคลุมอยู่รอบๆบริเวณราก

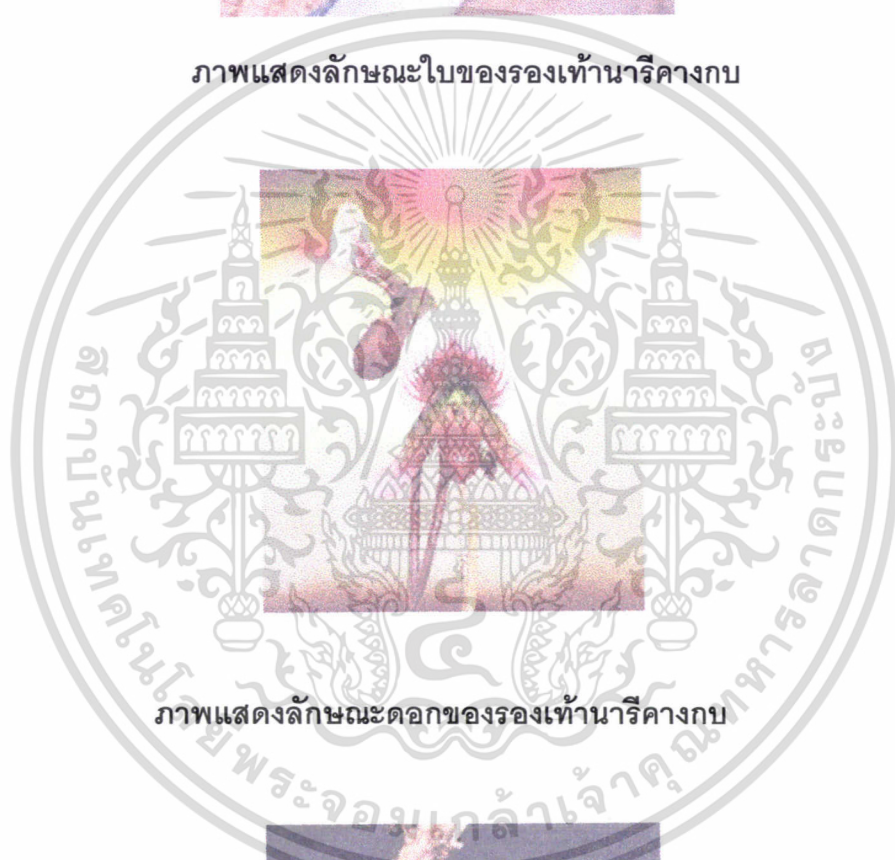
ลักษณะนิสัย : ชอบอากาศเย็น แฉะแฉะ ปลูกเลี้ยงง่าย และแตกหน่อเร็ว สามารถปลูกเป็นไม้กระถางภายในบ้าน หรือใช้เป็นไม้ตัดดอกได้ดี

เนื่องจากกล้วยไม้รองเท้านารีมีการกระจายพันธุ์ได้ทั่วไปในไทย ซึ่งมีลักษณะดอกที่ต่างกันไปเล็กน้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีคางกบ

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีคางกบ

ภาพแสดงลักษณะรากของรองเท้านารีคางกบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีเหลืองกระบี่

Paphiopedilum exul (Ridl.) Rolfer.

สกุลย่อย Paphiopedilum หมู่ Paphiopedilum

รองเท้านารีเหลืองกระบี่มีจำนวนโครโมโซม $2n=26$ พบขึ้นตามพื้นที่ที่มีความสูงตั้งแต่ 50 เมตรขึ้นไป มีความต้องการอุณหภูมิประมาณ 15 – 17 เซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 2,500 Foot candle เป็นพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2435 เป็นรองเท้านารีที่พบทางภาคใต้ของประเทศไทย พบขึ้นอยู่บนชะง่อนหินปูน เช่น ในบริเวณอ่าวพังงา และ ภูเขาหินปูนในจังหวัดกระบี่ เกาะภูเก็ต และในแถบเกาะพังนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตลอดจนบริเวณใกล้เคียง

ลักษณะของภูมิประเทศ ที่พบกล้วยไม้รองเท้านารีชนิดนี้ แม้บางครั้งอาจพบในภูเขาสูงเดียวกันกับรองเท้านารีขาวสตูล หรือรองเท้านารีเหลืองตรัง แต่ก็อยู่ในจุดซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันมาก แทนที่จะอยู่ตามซอกหิน บางครั้งกลับขึ้นอยู่กลางแดดบนโขดหินแต่เราสามารถนำรองเท้านารีเหลืองกระบี่นำมาปลูกเลี้ยง และให้ดอกได้ดีในบรรยากาศของท้องถิ่นที่ร้อนและชุ่มชื้นพอสมควร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : ใบจะไม่มีลาย ใบแคบและหนา ใบสีเขียวเป็นมัน เส้นกลางใบเป็นรอยลึก เป็นรูปตัววี รูปแถบ กว้าง 3 – 3.5 เซนติเมตร ยาว 30 – 35 เซนติเมตร มีทรงพุ่มขนาดประมาณ 30 – 35 เซนติเมตร

ดอก : เป็นดอกเดี่ยว ก้านดอกมีสีเขียว ยาวประมาณ 13 – 15 เซนติเมตร และมีขนสั้นสีม่วงแดง ปกคลุม เมื่อดอกบานเต็มที่จะมีขนาดประมาณ 6 – 6.5 เซนติเมตร กลีบเป็นมันนุ่มมาด้านหน้า กลีบนอกบนมีสีขาว กึ่งกลางมีสีเหลืองอมเขียวและแต้มสีน้ำตาลเข้ม กลีบนอกล่างขนาดใกล้เคียงกับกลีบ แต่มีสีเขียว กลีบดอกสีเหลืองอมน้ำตาล กึ่งกลางกลีบมีเส้นสีน้ำตาลเรื่อโคนกลีบมีแต้มและขนยาวสีน้ำตาลเข้มปกคลุม กระเป๋าสีเหลืองอมน้ำตาล โลิสีเหลือง รูปทรงคล้ายรูปหัวใจกลับหรือไข่กลับ ผิวขรุขระ กึ่งกลางมีติ่งเล็กๆ สีเหลืองเข้ม ด้านบนหยักเป็นร่อง ด้านล่างหยักเป็นเขี้ยว ออกดอกในช่วงประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ สีน้ำตาล และมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมอยู่ทั่วไป รากของรองเท้านารีเหลืองกระบี่เป็นรากแบบกิ่งอากาศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเหลืองกระบี่

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเหลืองกระบี่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีเมืองกาญจน์

Paphiopedilum parishii (Rchb.f.) Pfitz.

สกุลย่อย Paphiopedilum หมู่ Paldalopetalum

รองเท้านารีเมืองกาญจน์ มีจำนวนโครโมโซม $2n=26$ มีความต้องการอุณหภูมิประมาณ 13 – 17 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 2,500 Foot candle เป็นกล้วยไม้รองเท้านารีอีกชนิดหนึ่งที่อาศัยอยู่บนผิวของเปลือกไม้ที่สามารถเก็บความชื้นได้ดี และช่วยให้ระบบรากของกล้วยไม้พึ่งพาอาศัยได้มาก รวมทั้งมีอัตราการพุ่มของผิว สามารถเป็นแหล่งอาหารให้กับรากของกล้วยไม้ได้เพราะมีอินทรีย์วัตถุ พบว่ามีถิ่นกำเนิดอยู่ในบริเวณที่มีอากาศชุ่มชื้น และระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่ต่ำกว่า 700 เมตร พบทางตอนเหนือของจังหวัดกาญจนบุรี และบริเวณเทือกเขาภูหลวง จังหวัดเลย

แม้ว่าบรรยากาศในเมือง ซึ่งอยู่ในพื้นที่ราบ ก็มีผู้ที่สามารถนำมาปลูกเลี้ยงและให้ดอกได้ดี แต่จากกรุงเทพฯ ลงไปทางภาคใต้ปลูกค่อนข้างยาก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

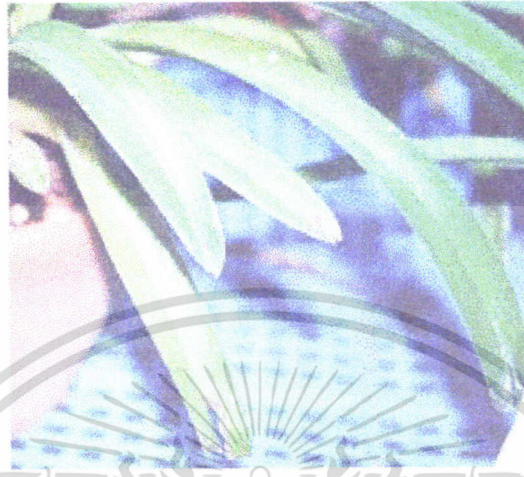
ใบ : รูปขอบขนาน กว้างประมาณ 4 – 5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 28 – 35 เซนติเมตร แผ่นใบสีเขียวเป็นมัน ใบไม่มีลาย ใบแคบและหนา เส้นกลางใบเป็นรอยลึกรูปตัววี ขนาดของทรงพุ่มประมาณ 30 – 35 เซนติเมตร

ดอก : ดอกออกเป็นช่อ มี 4 – 8 ดอกต่อช่อ ก้านช่อดอกมีสีเขียว ยาวประมาณ 30 – 40 เซนติเมตร มีขนสีเขียวอมเหลืองปกคลุม เมื่อดอกบานเต็มทีกว้างประมาณ 10 – 12 เซนติเมตร สูง 13 – 15 เซนติเมตร กลีบนอกบนมีสีขาวนวล โคนกลีบสีเขียวอ่อน กลีบดอกบิดเป็นเกลียว โคนกลีบสีเขียวอ่อนอมเหลือง มีแต้มสีม่วงอยู่ตรงกึ่งกลางกลีบ และมีสีน้ำตาลแดงจนถึงปลายกลีบ ขอบกลีบบนย่นเป็นคลื่นสีเขียวอ่อนและมีขนยาวปกคลุม กระเป๋ามีสีเขียวอมน้ำตาลแดงเรื่อ โล่สีเหลืองอ่อน รูปทรงคล้ายไข่กลีบ ขนาด 1 – 1.2 เซนติเมตร ผิวขรุขระสีเหลืองอ่อนกึ่งกลางสีเขียว ออกดอกในช่วงประมาณเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ สีน้ำตาล และมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมอยู่ทั่วไป รากของรองเท้านารีเมืองกาญจน์เป็นรากแบบกึ่งอากาศ

ลักษณะนิสัย : ต้องการความชื้นในอากาศสูงและเจริญเติบโตได้ดีในที่ที่มีแสงน้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีเมืองกาญจน์

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีเมืองกาญจน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองเท้านารีอินทนนท์

Paphiopedilum villosum (Lindl.) steim

สกุลย่อย Paphiopedilum หมู่ Paphiopedilum

รองเท้านารีอินทนนท์มีจำนวนโครโมโซม $2n=26$ มีความต้องการอุณหภูมิประมาณ 13 – 17 องศาเซลเซียส และมีความต้องการแสงประมาณ 2,000 – 2,500 Foot candle เป็นชนิดพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีที่พบเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2396 เป็นกล้วยไม้รองเท้านารีอีกชนิดหนึ่งที่อาศัยอยู่บนผิวของเปลือกไม้ใหญ่ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับรองเท้านารีเมืองกาญจน์ พบว่ามีถิ่นกำเนิดอยู่ในบริเวณที่มีอากาศชุ่มชื้นและอุณหภูมิต่ำ และระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่ต่ำกว่า 1200 เมตร เช่น ดอยอินทนนท์ และภูเขาสูงในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นกล้วยไม้รองเท้านารีชนิดหนึ่งซึ่งในกลุ่มประเทศตะวันตกนำไปใช้ประโยชน์เป็นพื้นฐานในการผสมพันธุ์มาช้านานแล้ว เนื่องจากแหล่งกำเนิดอยู่ที่บนเทือกเขาหิมาลัย ซึ่งไม่ใช่มีแต่ในทางภาคเหนือของประเทศไทยเท่านั้น หากยาวเหยียดพาดไปสู่ประเทศพม่าไปสู่อินเดีย ซึ่งเป็นดินแดนที่เคยถูกยึดครองโดยอังกฤษมาเป็นเวลานาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ใบ : รูปขอบขนานหรือรูปแถบ กว้างประมาณ 2.5 – 3.2 เซนติเมตร ยาวประมาณ 25 – 35 เซนติเมตร ใบไม่มีลาย แผ่นใบหนาสีเขียว โคนใบมีสีม่วงประปลาย มีขนาดของทรงพุ่มประมาณ 30 เซนติเมตร

ดอก : เป็นดอกเดี่ยว ก้านดอกสีเขียว มีจุดประสีม่วงแดง ยาวประมาณ 18 – 24 เซนติเมตรและมีขนน้ำตาลแดงสั้นๆ ปกคลุม เมื่อดอกบานเต็มที่มีขนาดประมาณ 6.5 – 9 เซนติเมตร กลีบดอกหนาเป็นมัน กลีบนอกบนโคนกลีบมีสีน้ำตาลอมแดง ถัดมาอาจเป็นสีเขียวอมเหลืองหรือสีม่วงแดงเรื่อ และขลิบสีขาวตามขอบกลีบ ส่วนโคนกลีบดอกมีขนยาวสีน้ำตาล และเส้นน้ำตาลลากกึ่งกลาง กลีบตามแนวยาวเป็น 2 ส่วน ส่วนบนมีสีม่วงแดงหรือน้ำตาลแดง ส่วนล่างมีสีเหลืองอมน้ำตาล และมีขนอ่อนปกคลุมโดยรอบ กระเป๋ามีสีม่วงแดงหรือน้ำตาลแดงเรื่อ มีเส้นร่างแหกระจายทั่ว โลสีเหลือง รูปทรงคล้ายรูปหัวใจกลับขนาดประมาณ 1 – 3 เซนติเมตร มีผิวขรุขระ กึ่งกลางมีตุ่มสีเหลืองเข้ม ด้านล่างหยักเป็นตื้นเล็กๆ ออกดอกในช่วงประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์

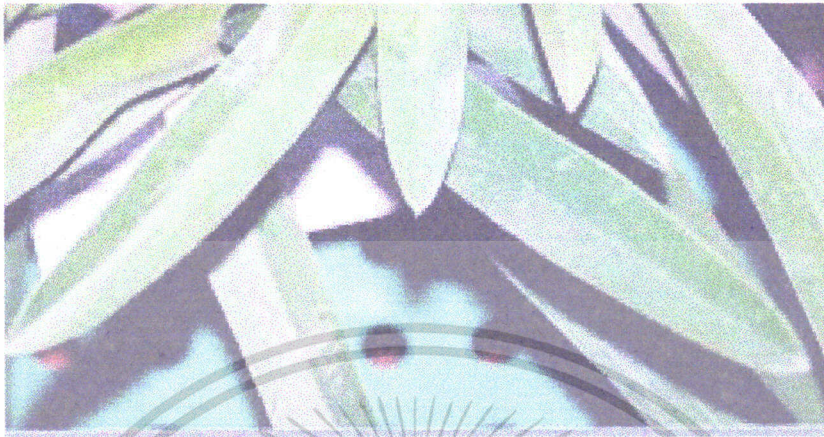
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ราก : ออกจากโคนต้นแล้วแผ่กระจายในแนวราบ มีขนาดใหญ่ สีสน้ำตาล และมีขนสีน้ำตาลแดงรากปกคลุมอยู่ทั่วไป รากของรองเท้านารีอินทนนท์เป็นรากแบบกิ่งอากาศ

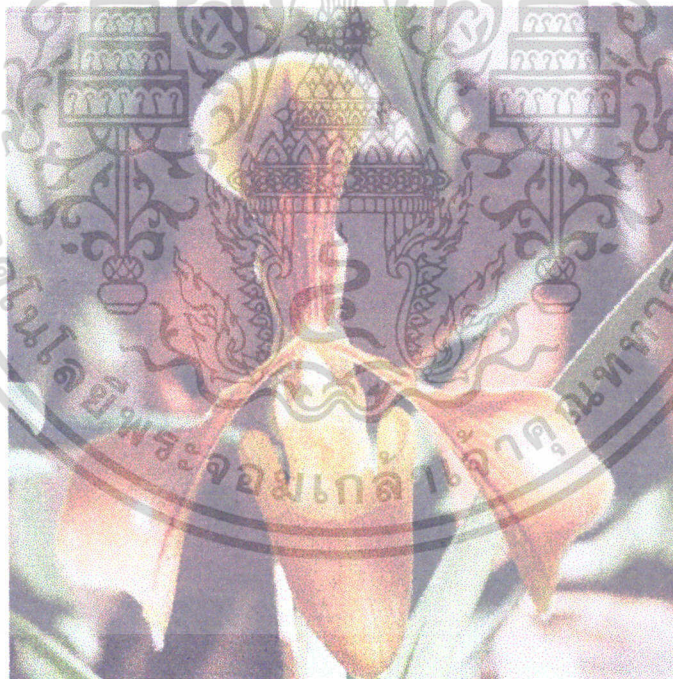
ลักษณะนิสัย : ชอบอากาศเย็น และปลูกเลี้ยงให้ดอกดก เครื่องปลูกควรโปร่งมีการระบายน้ำดี ถ้าปลูกในที่ที่มีแสงรำไรจะให้ดอกสีสด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดงลักษณะใบของรองเท้านารีอินทนนท์

ภาพแสดงลักษณะดอกของรองเท้านารีอินทนนท์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

จากการศึกษารวบรวมพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี หรือมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า Lady's slipper นั้นมีถิ่นกำเนิดอยู่ในทั้งเขตร้อนและเขตกึ่งหนาวของโลก เถาที่พบแล้วทั่วโลกมีอยู่ 5 สกุล 137 ชนิด คือ Coryanthes มี 12 ชนิด, สกุล Cypridilum มี 35 ชนิด, สกุล Paphiopedilum มี 66 ชนิด, Phragmipedilum มี 20 ชนิด และสกุล Selenipedilum มี 4 ชนิด

สำหรับในประเทศไทยซึ่งอยู่ในเขตร้อน พบกล้วยไม้รองเท้านารีพันธุ์พื้นเมืองเพียงสกุลเดียว คือ Paphiopedilum เถาที่พบมีไม่ต่ำกว่า 17 ชนิด

- 1.กล้วยไม้รองเท้านารีม่วงสงขลา มีลักษณะต้น ใบ ดอก คล้ายกับกล้วยไม้รองเท้านารีคางกบ
- 2.กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองตรัง มีลักษณะต้น ใบ ดอก คล้ายกับรองเท้านารีเหลืองพังงา แต่กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองพังงาจะมีสีอ่อนกว่าเหลืองตรัง
- 3.กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองเลย มีลักษณะทางพฤกษศาสตร์ คล้ายกับกล้วยไม้รองเท้านารีอินทนนท์ แต่รายละเอียดและถิ่นกำเนิดแตกต่างกัน

ภาคผนวก

การตัดสินและการประกวดกล้วยไม้รองเท้านารี แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. การตัดสินการประกวด

เป็นการตัดสินโดยการเปรียบเทียบลักษณะของกล้วยไม้ ในชนิดหรือประเภทเดียวกันที่นำมาประกวด ต้นใดมีลักษณะสวยที่สุดในแต่ละชนิด หรือประเภทนั้นๆ และให้มีผลการตัดสินเป็นรางวัล ที่ 1, 2 และ 3 ซึ่งบางครั้งอาจมีเฉพาะรางวัลที่ 2 และ 3 เท่านั้น เพราะไม่มีต้นใดเหมาะสมกับรางวัลที่ 1 หรือรางวัลที่ 2

2. การตัดสินมาตรฐาน

เป็นการตัดสิน เพื่อจัดเกณฑ์มาตรฐานของกล้วยไม้พันธุ์แท้หรือลูกผสม ตามคุณลักษณะที่ปลูกเลี้ยง และการพัฒนาพันธุ์ สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ตามการจัดลักษณะของสมาคมพฤกษชาติแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

2.1 เพื่อรับรองลักษณะทางพันธุศาสตร์ ทั้งกล้วยไม้พันธุ์แท้และลูกผสม แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

FCC (First Class Certificate) ต้องมีคะแนนเฉลี่ยจากคณะกรรมการตั้งแต่ 87.5 เปอร์เซนต์ขึ้นไป

AM (Award of Merit) ต้องมีคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนสะสมตั้งแต่ 80 เปอร์เซนต์ แต่ไม่ถึง 87.5 เปอร์เซนต์

HCC (High Commendation Certificate) ต้องมีคะแนนเฉลี่ยจากคณะกรรมการตั้งแต่ 75 เปอร์เซนต์ แต่ไม่ถึง 80 เปอร์เซนต์

2.2 เพื่อรับรองคุณค่าทางวิชาการของกล้วยไม้ป่า เช่น เป็นพันธุ์ที่หายาก เป็นพันธุ์ใหม่แก่สังคมและการศึกษา ต้องมีคะแนนเฉลี่ยจากคณะกรรมการตั้งแต่ 80 เปอร์เซนต์ ขึ้นไป และได้รับประกาศนียบัตร

CBM (Certificate of Botanical Merit)

2.3 เพื่อรับรองและยกย่องความสามารถในการปลูกเลี้ยงและดูแลรักษา ทำให้มีลักษณะที่สมบูรณ์ แข็งแรง ให้ดอกที่สวยงามได้กว่าปกติ จนได้รับคะแนนเฉลี่ย จากคณะกรรมการตั้งแต่ 80 เปอร์เซนต์ ขึ้นไป และได้รับประกาศนียบัตร

CCM (Certificate of Cultural Merit)

2.4 เพื่อส่งเสริมการผสมพันธุ์ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

AQ (Award of Quality) สำหรับกล้วยไม้ที่มีพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์เดียวกัน เกิดจากฝักเดียวกัน ทำให้ลูกมีลักษณะเด่นจำนวนมาก จนสามารถคัดต้นที่ให้ดอกได้พร้อมกันถึง 12 ต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

AD (Award of Distinction) สำหรับกล้วยไม้ลูกผสม คู่เดียวกันที่นำมาแสดงเป็นรายต้น หรือหลายต้น ซึ่งเป็นกล้วยไม้พันธุ์ลูกผสมที่ดูดอกแปลกใหม่กว่าเดิม

เกณฑ์การตัดสินกล้วยไม้รองเท้านารี

พิจารณาจากส่วนต่างๆ ดังนี้

1. ดอก

ต้องมีลักษณะตรงตามพันธุ์ ทั้งขนาดและรูปร่าง มีกลีบดอกหนา ดูสดใส ไม่เหี่ยวย่นหรือมีตำหนิ และมีลักษณะสมมาตรกันทั้ง 2 ด้าน (bilateral symmetry)

1.1 กลีบนอกบนหรือหลังคา (dorsal sepal) แผ่เป็นแผ่นแบนหรือขมุงมาด้านหน้า สัมพันธ์กับกระเปาะ ปลายกลีบแหลมอยู่กึ่งกลางกลีบ หรือมีขอบกลีบยื่นเป็นคลื่นสม่ำเสมอทั้งกลีบ

1.2 กลีบนอกล่าง (synsepalum) ถ้าเป็นประเภทดอกกลม กลีบนอกล่างควรขมุงแนบติดกับกลีบใน แต่ยื่นอยู่กับชนิดและพันธุ์ด้วย สิ่งสำคัญคือ ต้องมีรูปร่างลักษณะ ใกล้เคียงกับกลีบนอกบน

1.3 กลีบดอกหรือหู (petal) ต้องมีลักษณะเหมือนกันทั้ง 2 กลีบ ถ้าเป็นประเภททรงดอกกลม กลีบดอกควรแนบกับกลีบนอก และไม่ยื่นพ้นกลีบนอก ส่วนประเภทกลีบดอกแคบ ปลายกลีบควรกว้างกว่าโคนกลีบ อาจอยู่ในแนวระนาบหรือเฉียงลงดูสมส่วนกับดอกในแต่ละพันธุ์ ถ้าปลายกลีบดอกด้านบนบิด ควรบิดม้วนเข้าหาดอกให้อยู่ในรัศมี 2 ใน 3 ของความกว้างของกลีบดอก

1.4 กระเปาะ (pouch) ควรมีขนาดและรูปร่างเหมาะสมกับดอก ปลายกระเปาะอาจมนแหลม หรือขน ส่วนปากกระเปาะอาจกว้างหรือแคบก็ได้ แต่ต้องสมส่วนกับรูปร่างของดอกโดยรวม

1.5 ไล่ (staminode) มีผิวเรียบหรือขรุขระ ดูสดใสเป็นมัน อาจมีสีเขียวหรือน้ำตาลแดง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันทุกพันธุ์

1.6 ก้านดอกหรือก้านช่อดอก ต้องแข็งแรงโดยเฉพาะชนิดที่มีดอกเป็นช่อ ควรมีก้านช่อดอกที่ใหญ่แข็งแรง สามารถรับน้ำหนักของช่อดอกได้และมีความยาวรับกับก้านช่อดอก สำหรับประเภทดอกเดี่ยว ก้านดอกต้องตั้งตรงแข็งแรง (ยกเว้น รองเท้านารีฟานอย ก้านช่อดอกจะห้อยลง) มีความยาวรับกับขนาดดอกขนาดกลาง ก้านดอกควรยาว 30 เซนติเมตร ส่วนดอกขนาดเล็ก ก้านดอกไม่ควรสั้นมากจนติดกับต้น

1.7 สี จุดหรือแต้ม ควรมีสีสันสะดุดตาสม่ำเสมอ ทั้งหลังคาและหู มีจุดหรือแต้มเห็นเด่นชัดทั้งขนาดเล็กและใหญ่ อาจนูนเด่นชัดเป็นไฟก็ได้

2. ใบ

เป็นส่วนที่ส่งเสริมให้ดอกดูสวยงามได้ ดังนั้นต้นกล้วยไม้ที่นำมาประกวดควรมีใบที่สมบูรณ์ อาจมีสีเขียวหรือลวดลาย แต่ใบจัดเรียงเป็นพุ่มดูสวยงาม และไม่มีตำหนิจากโรคแมลงเข้าทำลาย

สำหรับการจัดแบ่งคะแนนในการตัดสินกล้วยไม้พันธุ์ที่ยึดปฏิบัติอยู่ในประเทศไทยมีดังนี้

แบบการให้คะแนนกล้วยไม้รองเท้านารี	
	(ร้อยละ)
รูปทรง (form)	32
รูปทรงทั่วไป (general form)	10
กลีบนอกบน (dorsal sepal)	8
กลีบนอกล่าง (synsepalum)	2
กลีบดอก (petal)	6
กระเปาะ (pouch)	6
สีดอก (color)	38
สีทั่วไป (general)	13
กลีบนอกบน (dorsal sepal)	9
กลีบนอกล่าง (synsepalum)	2
กลีบดอก (petal)	8
กระเปาะ (pouch)	6
ลักษณะดอก (floral characteristics)	18
ความหนา (substance)	5
ผิวพรรณ (texture)	6
ขนาดดอก (size of flower)	7
ลักษณะช่อดอก (stem characteristics)	12
จำนวนดอก (number of flower)	4
ความยาวของก้านดอก (stem length)	4
ความแข็งแรงของก้านดอก (stem strength)	4

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- กล้วยไม้. 2530. บริษัทประชาชนจำกัด (แผนกการพิมพ์), กรุงเทพฯ
- กล้วยไม้รองเท้านารี วิธีการปลูกเลี้ยงและอนุรักษ์ธรรมชาติ. 2535. โอ เอส พรินต์ติ้งเฮ้าส์, กรุงเทพฯ.
- ไชยา – ลาวัลย์. 2534. กล้วยไม้รองเท้านารี. พิมพ์ครั้งที่ 1. 94 หน้า.
- ระพี สาคริก. 2530. กล้วยไม้. ชอนนทรี, กรุงเทพฯ. 140 หน้า.
- ระพี สาคริก. 2535. กล้วยไม้รองเท้านารี วิธีปลูกเลี้ยงและการอนุรักษ์ธรรมชาติ. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ. 134 หน้า.
- ระพี สาคริก. 2540. การเพาะปลูกกล้วยไม้ในสภาพแวดล้อมของประเทศไทย, กรุงเทพฯ. 850 หน้า.
- สมศักดิ์ รักไพบุลย์สมบัติ. 2535. ทำเนียบกล้วยไม้ไทย, กรุงเทพฯ.
- อุไร จิรมงคลการ. 2541. กล้วยไม้รองเท้านารี. บ้านและสวน, กรุงเทพฯ. 224 หน้า.
- เอกสารประกอบการเรียนวิชากล้วยไม้. ภาควิชาพืชสวน. คณะเกษตร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. ม.ป.ป.
- Cash Catherine, C1991. "The Slipper Orchid", Thristopher Helm, London.